

كتاب بىلگى لرى:

كتاب نامى: معاصر اوزبىك حکایه لرى

توبىله ب نشرگه تىارلاووچى: محمد کاظم امینى

مقوا دىزايىنى وصفحە بىزاووچى: هلال الدين بهايى

حروفچىنى: تېموربىك

افغانستان قلم انجمنى نشري

باسىم يىرى:

باسىم يىلى: ۱۳۹۳

باسمه سىره سى: ()

بىرىنچى باسىم

اپسلتمە:

اوшибوار ۱۳۹۲ يىلى چاپگە تىارلىگەن ايدى. مالى امكانيت يۇقلىيگى باعث نشر قىلالە

دىم، سونگىرە استاد رحيم ابراهيم طبىيگە كورە(قلم انجمنى) نشراتى آرقە لى چاپ بولە

دى دېب، اولرگە جونە تىدەم. لىكىن بىرخىل تارفكىرىلى آدملىرىنىڭ مخالفتى باعث

هنوزگەچە چاپ بولگىنى يۇق.

بسم الله الرحمن الرحيم

Kazim amini

معاصر اوزبیک حکایه لری

محمد کاظم امینی

معاصر اوزبیک حکایه لری

تؤیله ب نشرگه تیارلاووچى:

محمد کاظم امینی

باش سوْز

اوزبیک ممتاز ادبیاتی باي اپسکی فرهنگی اوتمیش گه اپگه بوفرنگی باي میراثلر ایکی يۇلدن بىرى نتىي و بىرى نظم آرقە لى بىزگە قدر يېتىپ كېلگەن. تورك خلقى جمله دن تورك ادبیاتى تارىخىدە بىرىنچى نتىي نومونە لر موندن مىنگ بىلآلدىن، محمود الكاشغري نينگ «ديوان الغات الترك» اثري زمانىگە بارىپ تقىلە دي . شونىنگدىپك كېپنگى دۆرلرده اوشبو معنوي خزىنە يوسف خاص حاجب نينگ «قوٽد غۇ بىلىك» اثري و احمد يوڭاكى نينگ «ھيبة الحقايق» اثرلىي بىلن باپىه يىپ ، كېپن گى دور لرده كېنگ كولمده بو خىلەمە - خيل اثرلرپەر تىلىگىنى معلوم . موندن كېپن گى دۆرلرده قېتىگىنە اوزبیک ادبیاتىدە ، ناصرالدین ربغوزى نينگ «قصص الانبیا» اثري ، مير علیشىر نوايى نينگ محبوب القلوب و مجالس النفايس، ظهير الدين محمد باپر نينگ باىرناخىمە سى ، شوکىي باشقە اوئلە ب نتىي اثرلىردىن آت تۈتىش ممكىن. معلوم كە مىلادى ۲۰ نچى عصرنىنگ بىرىنچى پەريمىدە توركستان جمهوريتى استعمارى سياستلىرى باعث كېچىك جمهورىتلىرى كە اجرە ليش بىلن، اوغانستان اوزبىكلرى بىلن، اورتە آسيا اوزبىكلرى ارە

سیده گی اپسکی تاریخی - فرهنگی رابطه و بیرلیک اورته دن کېتىب، آمودريانىنگ اىكى تمانىدە يشاووجى اولوس پرچە لندى . افغانستاندە گي معاصر اوزبیک نثرى البتە بيواسطه اوتمىشده گي ادبىي ميراثىرگە بارىب تقيىلە دى. ديمك ، افغانستان دىب اتە لگن اولكە نىنگ رسمي قورىلىشىدىن حاضرگە قدر اوزبىك خلقى و شوکبىي اوزبىك تىل و ادبياتي معلوم عامللىر طفili دىرىلى درجه ده اوز طبىيعى ترقىياتى باسىقىچى گە بىتە آلمە گنلىگى آچيق و شو باعث بىز اخىرگى دورلرده يره تىلگەن ادبىي ميراثلىرىمىز بىلەن تانىقسىز قالگىنىمىز . شونىنگ اوچون ھم اوغانستاندە گي معاصر اوزبىك ادبياتىدە نثرى متىر تارىخى ترقىياتى و خصوصىتلىرى ھمەدە نثرى شىوه لر حقىدە بحث يورىتىش يىنگى يېر موضوع سنه لە دى واساسا اوئىننگ تارىخى ۱۹۷۹ نچى بىلگە قىتە دى . قۇلۇنگىزىدە گي موجود « اوزبىك معاصر حکایه لری » اوغانستاندە گي معاصر اوزبىك نثرى ادبياتىدىن تىلە نىب، مستقل بىرتۇپلام شكلىدە تىارلۇنگەن .

محمد کاظم امینى

رحیم ابراهیم

محمد ابراهیم اوغلي محمد رحیم شمسی هجری ۱۳۳۵ بىلده فاریاب ولايتي نینگ بلچراغ تومني نینگ گاوكى قىشلاغىدە دىنگە كىلگەن. مكتب نینگ ابتدايى واورتە دورە لرىنى فاریاب ولايتىدە بىتدىريپ، كابل پوهنتۇنى، نینگ تىل وادىيات فاكولته سىدە عالى تعليمات الگن، فاریاب، جوزجان و مزار شريف عالى اوقو يورتلرىدە اوله راق استاد صفتىدە درس بىرگن. ۱۳۵۴ بىلدىن باشلىپ ايجاد ايتىشىگە باشله گن رحيم ابراهيم نینگ شعرلىرى، ادبى و پوبليستىك مقالە لرى اوزبىك ودرى تىللرىدە تورلى نشريي لرده چاپ ايتىلگەن.

مهاجرلىك بىللرىدە، امير علىشىرنوايى فرهنگى انجمىنى نینگ «چاوش» ناملى مجله سى نینگ مسؤوليتىنى اوز بويىنگە ألىپ، قطار سانلىرىنى پاکستان نینگ پىشاور شهر يدە چاپ ايتىگەن، او، حاضر گچە قوپىدە گى كتابلىرنى چاپ ايتىشىگە مۇئقىق بولگەن:

- ۱- انسان چشم و چراغ آفرىنىش - ۲- ديوان محوى - ۳- ده مقالە در بارە اصول نويسىندىگى - ۴- صور قلم - ۵- تفسير (۱۰) قصىدە فانى - ۶- چومچوقچە - ۷- رباعيات ظھير فاريابى - ۸- شيرين - ۹- قان بىلن يازىلگە خط.

سە سىغ سۇوو(قىسىقە حکایه)

قوياش پارلە نىب تورگن پىتىدە وھوا قىزىگە زماندە، بىر تىنىق بولاقنى اورمان نىنگ چىتىدە كورىش قنچە پارىم، قنچە ھم ياقىمىلى، بولاق نىنگ ساۋووق سووپىي دن ھاواوچىلەپ اىچىش ويوز- تىرە نى تازە ئەيتىش قنچە ھم چىرايلى قنچە ھم پارىم، قنچە ھم ياقىمىلى. مىدە تاشلەننېنگ اوستىدە اولتىرىپ اياقلرنى ، بولاق سووپىي اوچون توزە تىلگەن حوضچە لرده اوزە تىش ، قنچە ھم ياقىمىلى ، قنچە ھم چىرايلى. آرقە بىن توшиб سايە اىزلىپ يورگن قوشلەننېنگ بۇداقةھە اوچىپ اوتىشى نى كورىش ، قنچە ھم ياقىمىلى وقنچە ھم پارىم.

اياقلرنىنگ چىشمە يا اريق نىنگ سوپىدە بولىپ، جوجە لرىگە آوچە ت كىلىتىرە ياتگن اوچقولر محبت و فداكارلىگى و قوشچە لر قووانچىنى كورىش قنچە ھم چىرايلى و قنچە ھم ياقىمىلى. اخىر بوجەن چققە چىرايلى ، بوتون گوزە ل ، اونى بارى سىيىمىلى ايمىسى؟! گپ آلدىمدىن قاچدى، نىمە دىماقچى ايدىم؟ هە . ايسىمگە كىلدى، بىر قىزىق كوندىن بىر ساۋووق بولاقدىن و تۇنۇق سوودىن سوزلە ماچچىن ايدىم، يكە گىنە بولاقدىن ايمىس، بلکە آقىپ بارە ياتگن بىر تۇنۇق ارىقدىن، روزگار، گردىشىدىن، بىراوازاق سفردە يولداشلىرىمدىن آيرىلىپ قالدىم، جوزا آيى نىنگ ايسىغ كونلرىدە، آ ز گىنە پىادە بول يورىپ بىر غاۋو

أورمان گه ييتشيب كيلديم. مناسب جاي اخته ريب، بيراريق نينگ بوبيگه ييتىپ قالدىم. تونىمنى توشه ب اولتىريدىم، مقصدىم شوايدى كه همه دن اولراق، يوز - قولىمنى تازه لب ، سونگره آقيب تورگن تونيق سوودن نىچە هاوج ايجسم. هي، هاوجلپ اولتىرىه منمى، اريق بوبيده يوزباقان توشىپ ، سووگه پوز قويه من دىدىيم، شونىتىگە اوژه لدىم، آغزىم سووگه يىته ر - يىتمەس يمان ايس بورىنىمكە كىلىدى. نفترت بىلن سوو گە باقدىيم، قاشىمنى چىتىپ ، بىرگە تفلە دىم.

يخشى نىتلر بىلن بارىپ، يمان قىلىميشىگە دوج كىلگەن كىشىلر حالتى بىلن ايتىدىم: عجايىب، صاف - تونيق سوو ، ليكن ساسىخ، ايندى موندە ي سوو نىمه دردگە تىگە رايكن؟ سوو سىز قالگەنلىنى يمان ايسى بىلن اولدىرىپ قويه ديكو؟! موندە ي سوونى بولمە گنى يخشىراق، حيف تونىقلېلىگى، حيفى بوجنگل كە شوندە ي بىر اريق سوو بىلن دچار بولگن، حيفى شونچە بىركە بوارىغ اوندن آقه دى ، مىنگلرچە حيف ، اخىر علت قە بىرده اىكىن؟ گناه كىمگە، سوودن مى؟ جنگل، اوسگەن تىپە لردىمى؟ سوونىنگ سرچشمە لرىدىنىمى؟ قە بىردى؟ يمانلىك لرنىنگ سرچشمە سىنى تاپىش كىرە ك. اريق نىنگ سوو يشىلدىرى دى، نىچە كىچىك بلىق ، بىر- بىرى بىلن اوينه شىپ ، سوودن تشىرىي آتىلگەندىك بولدى، بىر زمزمه قولاغىمكە اورنه شىپ قالدىي: سىندىن. گپ نى اغنه ب آله آلمە دىم ، ينه هم اوپلاو گە چومىلىدىم : عجايىب صاف و تونيق سوو

، مگر ساسیغ . ایندی بولسه موندہ ي سوو نیمه دردنی دوا قیلر ایکن؟ سووسیز قالگن کیشیلرنینگ اوز یمان ایسی بیلن اولدیریب قویه دیکو؟ موندہ ي سوو نینگ بولمه گني يخشیراق، حیف تونیق لیگي، حیف بو جنگل که موندہ ي بیر اریق سوو بیلن دچار بولگن ، حیفي شونچه بیر که بو اریغ اوندن آقه دی، مینگلرچه حیف. اخیر علت قه بیرده ایکن ، گناه نیمه دن دیر؟ سوودنمي، درختل تامیرلیدنمي؟ قه بیردن، یمانلیک سرچشمہ سینی تاپیش کبره ک.

قېتە دن بیر زمزمه قولاغیمده کیله باشله دی : سیندن. حیرتده قالدیم . بو(سیندن) دیب جواب قیترە دیگن کیم ایکن لیگینی بیلمه دیم. تورت یاقیمنی ایزىلشگە باشله دیم، هیچ قندە ي بیر کیشینی اوچره تمە دیم ، لیکن اوشه سیس أسته - سیکین کوچلی بولیب قولا غیمده جرنگلە باشله ر دی: « سیندن ، سیندن، سیندن ... سین اوزینگنی آدمي توزه ت، یمانلیک نینگ سرچشمە لري کومیله دی.»

سووگە باقىم - ده ایاغیم آستىدە آقىب تورگن سوو، کیلگن کیشیلرگە اوخشە ب كفلە نیب تورگن ، سیس ھم شو بیردن کیله دی. قورقىب قاچماقچى بولدىم، مگر سوو چقىردى: « قاچمه، بير لحظە صبرقىل. مين ھمه سوراغ لرینگنی جوابىنى بىرە من . سین یمانلیک منبعىنى تاپىشىدە علاقمىند سىن، اوزىنگىن سورە دینگ كو؟ ارىقدن مى؟ جنگىلدىن مى، بىردىن مى ...؟» سوو تولقىنلە نىب، خوددى بىلى چابىلگن بىلان دىك تولغە نىب ايتدى: « آدم اولادى ، گناه بولرنى هیچ

بیریده ایمس ، گناه فقط گینه سینده ، سینده، سینده ... سوزی اداغه بیتگی دن سونگ آچیغله نیب، کله مشاق اوره بیردی، بوحالدن قورقیب ینه هم قاچماقچی بولدیم، سوو قیته دن چقیردی: « قه بیرگه کیته سن ، بیرمیدان صبر قیل، مین یمانلیک نی باش منبعی نی سینگه کورسه ته من؟...»

توخته دیم ، سووینه شیلدیره ب سوزگه باشله دی: دنیا ده گی بار یمانلیک منبعی سینده، سین خود دانم ودمیغ بیر ذات سن، نفعینگدہ بولمه گن نیر سه نی دشمنی سن واونینگ یوقاتیشیده بیل باغلب، عجایب وغایب بویوملر ویراقلر تاپه سن. سینی قاموسینگدہ (باشقه لر) سوزی سیغمه يدی.

سین (باشقه لر) سوزی دیگن گپ بیلن دشمن سن. سینی قاموسینگدہ بیرینچی سوز (اوزیم) دن باشله نیب (مین) سوزی بیلن توگنه دی. بیر کیشینی که مزاجینگه موافق بولمسه ، مونی اوچون که اوهم سین کبی (مین) دیب تورگن خواهله سن که جابر لیک بیلن یوقاتسنگ ، نابود ایتسنگ ، شونده ی هم قیله سن. سوونینگ سوزلرینی ، اوز حقیمده کته تهمت و توهین بیلیب بقیردیم : « موندہ ی ایمس ، تهمت قیله سن، بالغان آیته سن. سین اشرف المخلوقاتگه بهتان تاقه سن، سین که اوطفیلی عالمده آقیب تورگن سن، قیسی جرئت بیلن خدامکرم قیلگن واونینگ اوچون اوزین یاشیرین جایدن آشکار ایتگن بیر مقدس ذاتگه توهین ایته سن؟ سین که بیر حقیر موجود سن، قیسی

بیردیونی بوره گی بیلن بو تهمت داغینی او نینگ پیشانه سیگه باسه سن..؟!» قهریم کیلگندن بیر کته تاش نی آلب ، آریق نینگ سووبگه اوردیم . گورومیللب کیتدي . سوونینگ تامچیلری آتله نیب کیتدى و يوز - تیره مگه تیگدی . باشدن ایاغگچه داریگن الاونی اوچیردی . نَفَسِیم راست بولدی، قیلگن ایشیمنی اویله دیم . سوو یواشیلیک بیلن جواب بیردی: «برچه دیگن سوزلرینگنی راست آله میز، خیری بولسین . مین بیردن توره اليمین که سین بیلن عالم محکمه سیگه بارسم ، بو حق هم مینده يوق، نیگه که مین سینینگ اوچون بره تیلگنمن . باید که بار کنافتینگ نی یوویب - کیتکیز سم، یاشیرسم، شونی اوچون گاه لايقه بوله من و گاه - ده ساسیغ ، حتماً حجت تیله یسن؟ مین ، او زینگ آيتگندیک آقیب تورگن موجود من، انه شو گردادچه گه بیرمیدان گینه توخته ش اجازتیم بار، فقط گینه بیر میدان ، سین حجتینگ نی تاپیش اوچون ایکی دقیقه سر چشمہ تمان يول آلب بار، قنچه هم حجت تیله سنگ ، میندن ته یقیراق بیر گردادچه ده بار، حجتیم کورینیب تورگن . مین اوشه بیر، اوشه کولابدن واشه لر اوستیدن او تیب ، ساسیغ بولیب قالدیم، خدا یارینگ مین کیتديم . سین هم ایکی دقیقه سر چشمہ تمان يول آلب بار.»

حیرتدن آچیلگن آغزیم بیلن سرچشمہ تمان يول آلب بار دیم ، نیچه دقیقه يول بارگندن سونگ قوت - قویون یمان ایس ایچیده، سوو آيتگن کولابگه بیتیب بار دیم، بوراگیم او خشیب قوسماقچی بولدیم ،

مگر سوو آيتگن حجتني کوريش سايقه سي ، مينگه اجازت بيرمه دي ،
بورئىمنى محكم اوشلپ كولابگە يقىنىشدىم .
ニيمە نى كوره من اي خدا، سوونىنگ اىچىدە وھم ارىق نىنگ بويىدە اوچ
- تورت آدم نىنگ اولىيگى ...

(اداغ)

نورالله آلتای

نعمت الله اوغيلي نورالله آلتاي، شمسىي هجري ۱۳۴۰ يىلى مىمنه شهرىگە قره شلى ايوب خليفه گذرىدە تۈغىلدى، باشلغىچ، اۋرته ولىسە دورە سىنى، اۋز شهرىدە گى ابو عبيد جوزجانى لىسە سىدە بىتدىرىدى. سۇنگە يۈكىسىك تحصىل آليش نىتىدە، اوشه وقتىدە گى ساولىت اتفاقىدە بارىپ، تاشكىنت دولتى دارالفنونى نىنگ تىل وادىيات فاكولته سىگە ماستر لىك درجه سىگە بىلىم آلدى.

تحصىل دن قېتىجج، بېچە يىل «يۈلدوز» جريده سى باش محررى صفتىدە وظيفە بجرىپ، سۇنگە بلخ پوهنتۇنيدە گى، اۆزبېك تىلى وادىياتى دىيار تمتىدە درس بېرىدى. حاضراپسى او، جوزجان پوهنتۇنى دە گى، اۆزبېك- انگلisisچە تىل وادىيات دىيار تمتى نىنگ استادى صفتىدە رسمي اپش قىلىپ كېلماقدە، آلتاي اۋراق يىللەرن بويان ليكسيكالوژىك ھەمدە تدقىق و يازو و چىلىك ايشلىرى بىلەن شىغىلە نىب كېلماقدە، اونىنگ چاپ ايتىلگەن اثرلىرى قويىدە گىچە:

۱: ھەمە گپ پولدە(كىچىك حکایه لر توپلىمى).

۲: اوزبېك تىلى سوزلىگى.

۳: امير عليشىر نواىى نىنگ «غرابىب الصُّغر» ديوانى.

قوىىدە گى قىسقە حکایه اونىنگ «ھەمە گپ پولدە» ناملى حکایه لر توپلىمىدىن تىلگەن.

ينه بُوغدايلر يم - پشيل !

كۈككە بُوي چۈزىپ ياتگن يم - يشىل بوغداي زار نىنگ ،
 اينديگىنه چىقه ياتگن قوياش نورىدە تانگ شبادە سى بىلەن اوينە شىنى
 كورسم آتم نىنگ: «اوغلىم ، منه شو بى پايان دله لر بىر زمانلر بىزنىكى
 ايردى ، تقدىر تقاضاسى بىلەن همه سىدىن آرىيلىپ قالدىكى! دىگن گپى
 ايسىمكە توشە دى . شو كىزدەقان تقدىري نىنگ يىتتى پشتى نى
 ساولورگىم كىلە دى - يو، بىراق استغفارالله دىب ، يقه م نى توتە من و
 شيطانگە لعنتلر دىيىمن ...

بوند ھ ي آلىب قە گىنده نخاتكە بو ، تقدىر نىنگ ايشى بولسە؟
 چونكە اجدادرىنگ ازل - ازىزلىن شو بىرده توغىلىپ ، شو بىرده اونىپ -
 اوسيپ شو بىرده توپراققە قوشىلگەن بولسە - ھ ، كىندىكى قانى قە
 بىرلرگە دىر - آققۇم بىر كىمسە كىلىپ حتى اولر نىنگ مقدس جسى
 ياتگن توپراقنى ھم ھىدە ب توپىگە سوو قوپىپ ، بوغداي اىكسە - ھ ،
 سىن تقدىر دىب بوزه رىب تورە ويرىنگ ... اولر ، بىر يىنگنى تارتىپ
 الگنى يىتمە گىندىك شىرە نگىني چىقىرىپ ايشلە تە دى ، آخرىي رحمت
 اورنىدە اجداد لرىنگ شائىدە بېتالنلر تاقىپ ، اولر روھىگە لعنتلر اوقيىدى...
 تقدىر نىمە اوچون بو كونلرگە سالدى دىيىسىز؟

اوileh يىمن كە سوال آرتىقچە. زира سببى معلوم بولسە - ھ ، نى چار
 ھ ؟ تقدىر گە تن بىرىش كىرە ك - كو ، يوق ، هر نىرسە نىنگ چىڭرە

سی بولگنی کبی چیده شنی هم چیگره سی بولر ایکن ... اوشه بیلی
قیش آغیر کیلدي . اویید گی بویوملنی هم ساتیب قارینگه اوردیک .
باشقه چاره تاپمه گندن کین ، بیریمیز نینگ ایگه سیدن کیله سی بیل
محنتیم حقی حسابیگه بیش - اون سیر بوغدای قرضگه آلدیم و بیر
عمللبه ، قیشدن چیقدیک ...

ایزغیرینلرده بیر هیده دیم ، دان سیپدیم ، سوغارادیم ، اوردیم ، میده
له دیم . تیار خرمون اوستیده ایسه خواجه بین تاپلیب قالدی ، بوغدايلر
نینگ همه سینی اویگه تاشیشینی بویوردی . مینینگ اویله شیمچه حقیم
آلگن قرضیم دن آشیشی کیره ک ایدی .

خان ینگیلشگن ایکنمی دیگن فکر ده :

- خان صاحب ، مینینگ حقیم نیمه بوله دی ؟ - دیب سوره شگه
جسارت قیلديم .

حق تله شیم خانگه یاقمه دی شیکللي ، غضبله نیب :

- قنه قه حق ؟ نیمه ، ایسینگدن چیقر دینگمی خام کله ؟ ...

قیشده مین بوغدای بیرمه گنیمده اوروغینگ بیلن قیربلیب کیتر دینگ ،
یخشیلیکنی بیلمه گن نمک حرام - دیب ، غیرتیمنی قیتیق لب بیواردی .
قانیم قینه ب ، نفرتیم کوچگه آیله ندی ، او زیمنی توته آلمه ی خانگه قره
ب یوگیردیم . بوتون وجودیم کوچگه تولگن ایکن - بوری ایت نی
باسگندیک آستینیگه آلیب باسدیم .

بونجه لر کوچلی ایکنیمنی شونجه بیل یشه ب بیلمه گن ایکنمن ...

خان نینگ، قویمه نگ، آلینگ، باسینگ ... دیگن دادینی بیر و آسمان ایشیتمه دی. قتیق بوغیشیدن خریلب قالگن خان بونده ي بولیشی نی هیچ هم اویلمه گن ایدیم. حیات - مماتی شو کیزدہ مینینگ قولیمده ایکن لیگیگه قره می ، حاکمانه آهنگده :

- پدرینگگه لعنت ، تورسم سپن خام کله نی اولدیرمی قویمه بیمن - دیب، مینی تهدید قیله باشله دی. جان شیرین ایکن ، خان نینگ « اولدیره من » دیگن پوپسه سیدن واهمه گه توشديم . حیرانمن نیمه قیلیشیمنی بیلمه بیمن . قول لریم کوچسیز له نیب باره یاتگنی نی سیزه یاپمن ... قوییب یوبارسم مینی اولدیره دی، بوغیب اولدیریشگه ایسه جسارتم بیتمه یاپتی ... نیمه ایش قیلیب قویدیم ، مین اوzi؟ بوندن کوره آچلیکدن اولسم یخشی ایمس میدی ؟ اولمیم نی کوز اونگیده کونده لنگ کوریب :

- یاردم قیلینگ مینی اولدیره دی ، باله لریم یتیم قاله دی - دیب ، بیغی آره لش بقیریب یوباردیم . آنگی کیتیب نیمه قیلیشیمنی بیلمه ي تورگن دهقالنلردن بیری :

- یغله مه بیغیرت ، اونینگ حیات - مماتی سینینگ قولینگده - کو ، نیمه دیب مونچه لر بقیره سن؟ دیدی.

- یوق ، اکه جان ، یاردم قیلینگ ، بیزني آیریب یوبارینگ ، دیب ، زاریقه من.

یه لنيشيمدن دهقاتلرنينگ يوره گي کويدي - شيكللي ، آره ميزگه کيريب ، يالغاندن ميني دوپاسل قاچيريب يوبارديل... سراسيمه قيشلاققه قيتديم ، باله - چقه بيلن قه ييرگه هم قاچرديم ؟ قيشلاقدن چيقيب کيتىشگه هيچ قنده ي امكانيم يوق ايدي . بو كىچه هر قه له ي تشویش بيلن اوتيي... ايرته سىگه - ياق حکومتلىكىن آدم كىلىپ، ميني آلىپ كىتىي . شوبىلن تورت بىل قماق خانه ده ياتدىم ... قيشلاقده هيچ نيرسه اوزگرمە گن ايكن - بوغدايلر ينه يم - يشىل، يير يوزى ينه قىقرا ، خان نينگ قمچى سى ينه قىپ - قىزىل... فقط مين باشىمدن کيچيرگىنلىيم قيشلاق دهقاتلريگه كىتتە سباق بولدى ، ميندن كىن قيشلاغىمىزدىن هيچ كىم قىميلىه مە دى...

(اداغ)

دكتور شفيقه يارقين ديماج

دكتور شفيقه يارقين ۱۳۳۳ ييلى، سرپل شهرىدە تۈغىلىدى. ۱۳۵۱ ييلى مكتب، ۱۳۵۵ ييلى پوهنتۇن نى بىتىرىپ، ۱۹۹۸ ييلى تىل شناسىلىك و ادبىاتشناسلىكىدە دكتورلىك دىپلومىنى آلدى.

او، افغانستان ملى راديو- تلوiziyonىدە ادبىات مدیرى، افغانستان علوم اكادمىسىدە اسناد و ارتباط رىيسى، ملى شورا نىنگ سنا مجلسىدە عمومى نشرات رىيسى، جوزجان ولايتى نىنگ فرهنگى مشاورى، جوزجان خاتىن- قىزىل شوراسى رىيسى، جوزجان عالى تحصىلات موسسه سىدە استاد، عىاللر وزير ليگىدە مسلكى مۇئىن، اوزبېكستان فنلارا كادمىسىدە كتته علمى عضو، معارف وزير ليگىدە تعليمى نصاب مشاورى، علمى شورا رىيسى وعىن حالدە «تربىت» مجلە سى مسؤول مدیرى هم بۇلۇپ اپشىله دى.

(۲۶) تە كتاب و رساله سى، (۳۰۰) دن ارتىق مقالە، شعر و داستانلىرى اوزبېك و درى تىللەرىدە اولكە و چېت اپل مطبوعاتىدە نشر ايتىلگەن. او نىنگ «ينه كورىشگۈنچە» ناملى مستقل اوزبېكچە كېچىك حکایه لر تۈپلىمى، ۱۳۸۶، افغانستان قلم انجمىنى تىمانىدىن باسىلىپ چىققۇن. قويىدە گى قىسقە حکایه اوشىبو تۈپلىمدىن تىلنگەن.

ینه کۇرىشىگۇنچە!

بەھار كېچە سى، كوكدە تولن آى سوتدىك ياروغىلىگىنى بىر يۈزىگە يايدى. هەرخىل يولدوزلار اوذاق - ياووق، كەتە - كىچىك، جلالى، جلاسىز، يكە - قوشە، بىر-بىرگە قره ب كولىپ تورگەن دىك كورىنە دى. گۈللە گەن درختلەر كىلىن لەدىك يسە نىب قولاڭلارىگە سىرغە لە و بىلەك لەرىگە، بىلەزىك تاقىپ، آق كويىكلەر كىيىن، بەھار بىلى، كىچىك شوح بالە لەگە اوخشە ب هەر چىچىك نىنگ ساچىدىن توتىپ تارتە دى و گۈللە گەن درختلەر يالە لەرىنى سىكىن - سىكىن قىميرلە تىب اوتىپ، رنگمە - رنگ گۈللە هيدىنىنى اوينىب - اوينىب ، اوته ياتگەن بىرلەرگە ساچە دى، باغدا كوكىرگەن اوتلەر كىچىگى ياغمىردىن سووايچىب تازە لىكىدىن يولدوز لە ياغدوسىدە جرقىرە ب تورىبىدى، جىم - جىت لىكىنى بىرار قىتلە قىسى قورباقة مى، چىر - چىركە مى، سىندىرە دى وقىتە دن شوندە ئى جىم جىرىتلىك بولە دى كە درېچە دن باققە قره ب، اوز خىال لەرىگە چومىلىگەن آق بىلەك آلگاج اىچىدە شىرىن اوېقو گە كىتىگەن آلتى آلىك بالە سى نىنگ نفس آلگە نىنى ايشىتىپ، قىز غىن مەھر بىلن اونگە قره ب قويمە دى، توقۇزآى دن بىرى ، آق بىلەك هەر كىچە شوندە ئى اوېغاڭ اولتىرىپ، تىمۇر نىنگ خىالىگە غرق بولە دى.

او بیلن سوزلیدی، نفس آلگه نینی ایشیته دی، کوزیده گی مهر و محبت النگه سینی کوره دی و خیال عالمیده اونی قوچاقلب الیب، حسرت بیلن آه چیکه دی. تیموردن آیریلگنی توقوز آی دن آشگن، توقوزآی، او تیزآلتنی هفتنه، ایکی یوز و بیگیرمه بیستی کیچه و کوندووز، خدا بیله دی قنچه ساعت و دقیقه بوله دی، آق بیلک ، کیچه – کوندووز لرنی سیشندن باشقه ایشی یوق دیک، قیته دن و قیته دن سنه یدی و مونچه وقت اوزاقلیک بیلن تیریک قالگنی گه حیران قاله دی.

بیر کون تیمور جان دن اوزاق بولسم، جانیم چیقه دی، یوره گیم توخته ب قاله دی دیگن ایدیم ، قنچه جانیم قتیق ایکن که ایکی یوز بیگیرمه بیستی کیچه و کوندووزدن بیری تیریک یوریب من! آدم، گلدن نازک و تاشدن قتیق، دیگن سوز توغری ایکن، تیمور جانیم حاضر قیسی شهرده، قنده ی بیر حالت ده بولسه کیره ک؟ آیا اوهم مینی یوخله ی می یاکه تانک لر وتوب لرنینگ سیسی و کیچه و کوندووز اوروش ایچیده بولگنی مینینگ فکر و خیالیدن اونیتیب می؟ دیب آق بیلک اوزی دن سوره یدی وینه او زیگه تسلی بیرگن دیک قیلیب ایته دی: یوق - یوق، تیمور جان قنچه هم اوروشلر بیلن بند بولسه، مینینگ خیالیدن اوزاقلیمیدی کوندووز مینی کوره دی و یوره گی مین و اوغلی اوچون قتیق راق اوره دی الگاج ده یاتگن کیچیک باله قمیرلیدی بیلک خیال لریدن آیریلیب، یو گوریب الگاج نی تیره ته دی باله، آنه سینی ایسی دن تانیب ، ایشانچ بیلن کولیمسیره یدی وینه یاتیب قاله دی.

آق بیلک نینگ یوره گی یخشی تویغۇ لرگە تولىپ، اوغىلچە سىنى استه اوپە دى واوينىڭ يوزىيگە قره ب تىمور نى كورگىدىك بولە دى.

مونچە آتە سىيگە اوخشە يىدى! تىمور جانى کورسە، قنچە سىيوبىنېب قالسە كىرە ك، خدا بىلە دى كە تىمور جان قچان رخصت آلىپ كىلە دى، رخصت آلالمسە، ترخيص بولىشىيگە قنچە كوب آى و كون قالگەن اونگچە بالە گىنەم قدم قويە دىگان بولە دى، آق بیلک اوغلىنى يىنە بىر اوپىپ قويە دى واونى، چاپىپ تىمور جان نىنگ بوينىگە آسىلگەن حالتە تصور قىلە دى اوشبوپىتىدە آق بیلک، درېچە سارى قره ب، بىر آدم نىنگ بارلىگىنى كورىپ، موزىدېك ساوققىلىك بىنېنى تىتىرە تدى وقورقۇودن سىسى نى چىقە رالىمە دى، درېچە آرتىيدە تورگە كىشى: آق بیلک جان، قورقمنىڭ! امىنى تائىمە دىنگىز مى؟! دىب ، بىر سكە ب، درېچە دن آشىپ، اوىگە كىردى وازىيدەن كىتە ياتگەن آق بىلک نى قو چاغىيگە آلىپ، باشىدىن ، بوينىگچە وبوينىدىن باشىگچە قىتە- قىتە اوپىپ، قوچاغىيگە قىسىدى آق بیلک نىنگ كوزلرى ياشدىن تولىپ، یوره گى سىوبىنج دن قىتىق - قىتىق اورىپ، سىزنى ھەم كورە ركوتىيم بارايىكن، دىدى وقلتىرە ب يىقىلە ياتگىدىك بولىپ، تىمور نىنگ بوينىگە قول لرىنى حلقة قىلىپ آسىلدى و تىمور نىنگ قول اوستىيگە كوتە رىپ، بلندأواز بىلەن: تىمورجان كوزلرىدىن اوپىپ، ياشى نىنگ شورلىگىنى تاتدى ، - تىمور آق بیلک جان، سىوگلىيم، كوزىنگىز نى

آچیب، مینگه قره نگ! قنچه پیاده يول یوریب، سیزنى کوریش اوچون کیلگن من. جان گینه م هوشگه کیلینگ، بیغله منگ دیدی واق بیلک نى سیکین گینه کورپچه اوستیگه قویدی. آق بیلک اورنیدن توریب اولتیردی، کوز لرینی تیمور گه قره تیب، یومیب آچدی کوز ياشی یوپقه پرده دیک بولیب کوزى نینگ آلدینی آلدی وتیمور نى يخشى کورالمه دى ناچار قولى بیلن یاش لرینی ارتیب، کوز لرینی كته راق آچیب، تیمورگه تیرمولدی تیمور، اونگه شوخ-شوخ کوزلری بیلن کولیب قره ردی. آق بیلک کوزینی بیرگه تیکیب ، باشینی تیمور نینگ ایلکه سیگه قویدی. آق بیلک قنچه کیچه لر تیمور بیلن کورسه، نیمه گپلر آیتیشینی، اونی قندە ئاستقبال قیلیشینی اوز آلدیده تصور قیلگن ایدى؛ مگر حاضر تیلى گپ دن قالیب، نیمه دیگنى و نیمه بولیب یورگن، بو ایکى عاشق، ایندى بو کوتیلمه گن دیدار چاغیده سیوبینچ ويخشى تویغۇ لر هجومىدىن سوزلالمە ئى، کیچە نینگ جىم- جىريت ليگىگە قوشىلىپ قالدىلر. بو ایکى سیویشگانلار یوره گىدە بىردىك احساس اویغاندى، یوره كلرى قووانچ دن قتتىق راق وتىز راق اوره باشله دى تیمور، کوزینى یومىب، باشینى اونینگ کوكسىگە قويگن و بدنى الا و دىك يانىب تورگن آق بیلک گه قره ب، اوره لگن اوزون ساچىدىن سیکین گینه تارتىب، آق بیلک نى اوزىگە ياووق راق قىلىب، کوكسىگە مهربان راق قىسىدى، آق بیلک بىنه سیوگى و قووانچ،

وصال و بخت دن یاروق یولدوز دیک جلا بیریب تورگن کوزلری بیلن
 تیمور گه قره ب، او تگن بیللر وايلر خاطره لرینی، او نی کولیب قره
 یانگن کوزلریدن او قیدی. آق بیلک، کیچیک لیگیده، تیمور بیلن
 بیرگه، بی بی آتین لیک قیلیب، محله نینگ کتته- کیچیک قیز- باله
 لریگه سپاچ بیریب یورگن، تیمور نینگ آنه سی یانیده سبق او قور
 ایدی، او شه چاغلرده تیمور، او نگه سبق آیتیب، بیلمه گن واورگنمه
 گنیده، او زون اوریلگن ساچیدن تارتیب، سبق اورگه ترایدی. نیچه بیل
 دن سونگ آق بیلک خانگی ملانی بیتیریب، اویگه اولتیردی و تیمور
 نینگ او بیدن ایاغی بیغیلدی شو بیللر دوامیده کیچیک لیگیده گی
 بیغار دوستیلیک، بیگیت لیک ایلیق ایستک لری و هیجانلی توینغولری
 بیلن قوشیلیب، کون- سه یین آرتیب، بیر النگه لی، کوچلی سیوگی
 گه اوزگریب قالدی. آق بیلک، هر کون تانگ آتیشی دن ایلگری
 و هر آفشار قرانغولیک یا بیلیشیدن آل دین راق، او ت اورماق بہانه سیده
 باع ایته گی گه باریب، تیمور گه کوز تو تور ایلی تیمور هم سبق
 او قیش یا او ت اوریش نی بہانه قیلیب، آق بیلک نینگ دیداری او چون
 باعگه او تیب، پستلیگی تیزه بویچه بولگن دیوار آرقه سیدن، آق
 بیلک که قره ب، یاشیرون بیرار گپ ایتیب، بیرار وقت قرانفو لیکدن
 فایده لنیب، دیوار دن سکره ب، آق بیلک نی تو تماقچی بولر ایدی آق
 بیلک رسوالیکدن قورقیب، یوره گی بولمسه هم قاچیب، باع دن اویگه
 قیتر ایدی. تیمور بیلن آق بیلک، قوشنی بولسه لر هم، کیچیک لیکدن

بیر- بیر لری بیلن اوقيب، بير- بير لرينى كورىب، يشه گن بولسە لرهم، آته- آنه لری، آپه- سينگيل لری و آغه- اينى لری بارىب كىلسە لرهم، اوز آره لريده گى النگە لى سيوگى اوچون باشقە لردن اوپالىب، بير- بير لری نينگ اوپلەيگە بارىب - كىلمىس ايدىلر.

آق بىلك، بى بى آتىنى دن، تيمور ھم آق بىلك نينگ آته سيدن قاچىب، كوز بولىشنى ايستە مس ايدى. تيمور، هرآقشام يورە گىمده گى گپ نى شو كىچە آنه م گە آيتىب، اونى ساوجىلىككە بىيارە من دىب، عهد قىلر ايدى، اما كىچە ، آنه سيدن اوپالىب، آيتە دىگان گپى تىلگە كىلمە ئى، ايم وسىم بولىب، نان دن كىين اوز تامىگە كىرىب، كىچە نينگ يرمىگچە شىرىن خىال لر بىلن اوينب، آق بىلك بىلن سوزلشىب، اونىنگ اوزون- اوزون قرا ساچلىرى، حيا دن الاودىك قىزىرگە يوزى، سيوگىدىن تولە كوز لرينى اوپلەب، اويقۇ گە كىتەر ايدى. اويقۇ سىدە ھم آق بىلك يانىدە ياتگندىك، اونىنگ قىزىل گلدىك ھيدىنى ايسكە گن دىك وبدنى نينگ پارىم ايس لىغىنى حس قىلگەن دىك بولىب، ايرتە سى شىرىن توپغولرو ايزگو- ارمانلار بىلن اويفانىب، آق بىلك گە تونگى شىرىن خىال لرينى، كورگەن سولىم توش لرينى آيتىماق اوچون باغ ايتە گى گە بارە رايىدى. آق بىلك ھم ھركىچە يولدوز لرگە قره ب، اينگ ياختى وجلا بىرە دىگان يولدوز نى اختر يېب، اونى تيمور نينگ شوخ-

شوخ كوزلرى گە اوخشە تىب ، لب لريدىن، تيمور نينگ سوز لری و پىغام لرينى ايشيتىب ساغىنج لری و بىقرار تلىپىنىش لری بىلن اويقوسىنى

بوزگن یوره گی گه قولاق توتیپ، آخری چرچب، اویقو گه کیتر ایدی، بولوز سیز، کیچه لرد هم تیمور نینگ اویناقي کوزلاری، آق بیلک نینگ کوز اونگیده اوینب توره ر ایدی؛ لیکن تیمور اونینگ تویغولری حقیده سوره ب قالسه، اوئى قنچه اوزیگه یا ووق بیلسه هم، اوئى قنچه سیوویب وصالینى آرزو قیلسه هم، حیادن کوزینى بیرگه تیکیب، گپرالمه ئی فقط تیمور نینگ سوزلاریگه قولاق توتیپ توره رايدی.

بیر آقشام تیمور، دیواردن سکره ب، آق بیلک تامانیگه اوتدی، آق بیلک قاچماقچى بولدى، اما تیمور، او نینگ ایکكى اووزون اوریلگن ساچى دن توتیپ تارتىدی و آق بیلک قاچالمه ئى، ناچار تاخته ب قالدى، تیمور ايندى آق بیلک نى قولچاقلب آله من دیگنیده، آنه سى بى بى آتىن نى كورىب، بىردن قاتىب قالدى آق بیلک بىر سىلکىش بىلەن اوزىنى تیمور دن اوزىب اوپىگە قوه ب چاپدى ، اوشه کیچە، ايرته گچە ياتالمه ئى، ايان دىك تولغە نىب چيقدى. ايرته سى ، بى بى آتىن قتللمه، سنبوسە لر پېشىرىب، اوج - تورت يىنگن خاتىن - قىزلر بىلەن ساوجىلىككە كىلدى وايکكى كوندن كىين، آق بیلک نى تیمور گە فاتحه اوقيب، اونيشتىرىپ بىرأى دن سونگره نكاح اوقيتىپ توى قىلدى لر. آق بیلک و تیمور اوج آينى اونوتىلىمس، تكرارلىنس شىرىن رويا و خىاللر بەشتىدە اوتكىزدىلر، کیچە ئى، كوندوزدن تانيمە ئى ساعت ودقىقە لر اوتكە نىنى بىلمە ئى؛ اوز دنيا لرىدە غرق بولىب ، اوزلارىدىن باشقە هيچ كىم وهىچ نرسە نى كورمە ئى يوردىلر. اوج آى بو ایکكى وصال گە يىتىشىگە عاشقلارگە جدا تىز، بىر كوز

یومیب، آچگونچه اوتدی و بیرکون تیمور نی عسکر لیککه چقیریلگه نینی و بیر- بیرلریدن آبریلیب، اوزالشیب قالگن لرینی بیلمه ی قالدیلر. تیمور توقوز آیدن بیری، اوروش میدانیده، اوق یامغیری والنگه لی او ت ایچیده، قنچه خطرلر دهشتلى حادثه لرنی باشیدن اوتكزیب، بیراروخت اوروش قیناق توس آلیب، او ت یامغیری و تینیم سیزآتیشمہ لرشا و قینى باش کوتريش و بیر لحظه دم آلیش امکانینى بیرمه گندھ، آق بیلک نی ایسلب، بیر کوریشنى و اوبلن وداع لشیشنی آزو قیلگن ایدى. انه، ایندی بو آرزو رویاب گه چقیب، آق بیلک بیلن بیرگه اولتیریب، اونینگ یاقیملی سیسی نی ایشیتیب، اونینگ قوینیده برچه کورگن دهشتلى واقعه لرو تارتگن عذاب- مشقتلو، چیکن حسرت- قیغولرنی ایسیدن چیقه ریب، دوزخ اوتی دن قوتیلیب، سیوگی بهشتیده دور سورماقدە ایدى.

- آق بیلک و تیمور اوتنگن شیرین خاطره لر و توقوز آی تارتگن قیغولر نی بیر- بیر کوزآدلریدن اوتكزیب، حاضرگی دیداردن سیونیب، مشتاقلیک بیلن بیر- بیریگه قره ب، بلریده سعادت غنچه سی گللە دى، کوزلریده دینگیز دیك تولقولنر تولغاندى وايکى قرارسیز يورە ك ايکى قنات چىرقىن كفتر دیك كوكس لرینی ايرتیب اوچماقچى بولدى. بیر- ايکى ساعىدن كىين، كىچىك باله، آلگاج ایچیده قىميرله دى ويىغى گه اوخشىش تاواوشى آق بیلک و تیمور نی او زون- او زاق خبر سیزلىك دنيا سیدن چیقه ریب، چىن حیات عالمىگە قىتردى. تیمور

ایندی گینه، باله سی نینگ بارلیگینی سیزگنیدن اویالیب، آق بیلک دن ایلگری راق یوگوریب، الگاچ گه قره دی وشیرین باله نی قوچاغیگه آلیب، کیچیک گینه قول لری وکینگ پیشانه سیدن اوپدی. کیچیک باله ناتانیش کیشی نینگ ایسینی سیزگن دیگ بولیب، تیمور گه اوخشہ گن ایککی قرا کوزلرینی آچیب- یومدی ولبری بوریلیب یینله ماچچی بولدی. آق بیلک باله نی اوز قوچاغیگه آلیب، باشینی سیلیب، سوت بیرگن دن کیین، اویقوگه کیتگن باله نی الگاچ گه یاتقیزدی. تیمور، آنه لیک مهرینی ایندی گینه تانیب، کوزلرینی باله دن اوزالمه ی، هر قنچه کوپراق اونگه قره سه، اوشنچه لیک اوزیگه اوخشہ گینی کوریب، یوره گی سیوینچ و سیوگیگه تولر ایدی آق بیلککه قره ب، پست تاووش بیلن سوره دی: باله میز نینگ نامینی یازمه گن ایدینگیز، آتینی نیمه قویگن سیزلز؟ بی آتینیم، بابر جان دیدیلر، مین اونی سیزگه اوخشہ گنی اوچون، همدہ سیزنى هر لحظه ایسله تیب تورسین دیب، اوزیمچه تیمور جان دیمن! بابر کوب یخشی آت، قنی ایدی اوغلیمیز هم بابر شاه دیک اتاقلى شاعر بولسه! موندن بوبان نامه لرینگیزده بابریمیز حقیده کوپراق یازینگ، آق بیلک بو گپلردن اوذاقلیکلرنی ایسلب، تیمور گه تیلموریب قالدی، یوره گی بولر- بولمس سوره دی! نیچه کونلیک رخصت آلیب کیلیب سیز؟ رخصت آلگنیم یوق، فرقه میزگه، قوشنى شهرده بوزغونچی لر ییغیلگن دیگن خبر کیلدی شهر یمیز یا ووغیدن آوته یاتگنیمیزده، سیزنى، آنه- آنه م ایسلب، کورمه ی اوتنگیم کیلمه

دی اور تاقلیریمند یوقلیگیم نی بیلدیر مسلیک لرینی سوره ب ، قاچیب کیلديم ایکی - اوج کوندن کیین اولر قیتیب کیلگونچه مین هم بیتیب باره من! قوماندانیگیز بیلیب قالسه ، قنده ی بوله دی؟ اور تاقلیریم خبر تاپگئی قویمه ی میزدیب، وعده بیردی! آق بیلک بو گپ نی ایشیتیب، همه بدنی تیتره ب، موزلب قالدی، با تور محبوبی ، اور تاقلیرینی خطرده یکه قوییب، او نینگ یاردمی گه کوز تو تیب امید با غله گن ایل - اولوس نی کوز گه ایلمه ی، قاچیب کیلگن ایکن - ده! بو شرمنده لیکنی اوز سینگلی، دو گانه لری، او نینگ بختیگه رشك قیلیب یورگن قیز لردن قنده ی یاشیره آله دی؟ آخر یازنه سی قیرق کونلیک کیلین نی تسلب، عسکر لیککه کیتگن ایمس می؟ او، نیمه او چون شونده ی قاچیب کیلمه دی؟ او نگه سیویکلی خاتینی قدرلی ایمس می؟ تیمور جان بیلن بیرگه - حتی که آldین راق کیتگن بیگیت لرینیگ ببرارته سی هم بونده ی قاچیب کیلمه گن - کو؟! ایرته اولر تیمور جان نی کوریب قاچگه نینی بیلیب قالسه لر، قنده ی بوله دی؟ او یامان اوی - خیال لروباشیگه یاغیشی ممکن بولگن ایرتنگی طعنه لر تصویری ؟ آق بیلککه شونچه لیک آغیر کوریندی که ، تیمور جان نی ایستر - ایسته مس، شو کیچه نینگ اوزیده قیته ریب بیباریش که عهد قیلیدی، اما جانیدن هم عزیز راق بولگن واونینگ ساغینجی و مهریگه چنفاق بولیب، اوزاق یولنی باسیب کیلگن بو و فالی دلدارینی قنده ی قیلیب کوندیریش نی اویلیب، آخری سوزله ی باشله دی: تیمور جان، نیچه آی آldین شهر یمیز گه

بوزغونچى لر كىريپ مال وآليمىزنى نى تاراج قىلىپ، بىگىت لر نى اولدىرىدىلە؛اگر باتور عسكلەر ياردىمىزىگە كىلمە گن بولسە ئىدىلەر، خدا بىلە دى مىن، بالە نگىز، آته و آنه نگىز قنچە مشقت تارتىپ، قىسى شەھر لرگە آوارە بولر ايدىك؛حاضر باشقە بىر شەھر نىنگ ايل - اولوسى شو بلاگە اوچره گندە، سىز مىنинگ يانىمگە قاچىپ كىلىپ، اورتاق لرىنگىزنى يىككە قويىپ سىز! ايرته جواب بىرە آلە سىزمى؟

- سزام شو! مىن سىزنى كورە ئى دىب كىلدىم مىنى كورگىيىمدن سىبوبىنە سىز، دىب اوپىلە گن ايدىم ، اگرمونداق لىگىنى بىلسىم ايدى، ترخيص بولگىنېمچە كىلىمسى ايدىم. تىمور جان، بو راست مىن سىز اوچون دعا قىلىپ ، ايرته گچە ياتمە گن كىچە لرىم آز ايمىس، سىزنى يوخىلب، ديوانە لر دىك اوز باشىمگە گپىرىپ بىغله گن كونلارىم ھم كوب، نىمە اوچون احساسىم نى بىلە ئى سىز؟! مىن سىزنى كورىپ، سىوبىنچ دن يورە گىيم، كوكسىم نى يىرتىگەن دىك بولدى قىيە دن تىرىلدىم، بخت و سعادتىم نى، آرزو وارمانلىرىم نى قولگە كىلتىرىدىم،اما مونداق كىلگە نىنگىزنى تىلە گن ايمىس ايدىم، بو دبدار ايمىس ، شرمىندە لىك، تىمور بو سوز لرنى ايشىتىپ، آچىنېپ كىتىدى بىرتورلى قىغۇ و پشىمانلىك يورە گىنى مىجغىلە دى، اينجىب آق بىلتكە قره ب، يىنە ھم ملامت قىلماقچى بولدى، اما اوئىننگ كوز ياشلىرى و علاج سىز خالتى نى كورىپ، آرتىقچە ملامت قىلىش گە تىلى بارمە دى، آق بىلك اىكى تمانلەمە عذاب چىكىرىدى، ھم تىمور جاندىن آيرىلگىسى كىلىمسى ايدى وھم

اونى سقلاشىنى گتە بىر ننگ، چىكسىز شرمندە لىك دىب بىلر ايدى، شو اىككى تمانلمە عذاب كوزىدىن ياش آقىزدىرىپ ، اونى اىززله ب يېغلىش گە مجبور قىلدى. آق بىلك ياشدن تولە كوزلرىنى تيمور گە تىكىپ، تىتراتقى تاوش بىلەن آيتدى:

- تيمور جان هر قىچە مىنى ملامت قىلسنگىز، حقىنگىز بار خدا قىلەمە سىن سىز ھەم، مىن كورگەن كونلرنى كورىپ، مىنинگ باشىمدەن اوتنى دەشتلى حادثە لەدىن خېر تاپگەن بولسنىڭىز ايدى ، مىنگە حق بىرە رايدىنگىز! تيمور اوشه رنجىگەن سىس بىلەن آچىنېپ سورە دى:

- قنى؟ باشىنگىزدىن اوتنى واقعە لرنى ، كورگەن قىين كونلرنىڭىزنى، مىندىك بىلەمە گن كورمە گن كىشىگە آيتىپ بىرىنگ!

آق بىلك زار لنىب، ياش توکىپ، تاثىرىلى بو غيق آواز بىلەن بوزغۇنچىلەر نىنگ ھجومىدىن حکایە قىلە باشلە دى اوتنى دەشتلى كونلرنى كورگەن قورقىنچىلى حادثە لرنى، نفترت وىيغى سىيگە قوشىپ شوندە ئاستادلىك بىلەن گودە لنتىرىدى كە تيموراوزىدىن آيرىلىپ، حکایە گە محو بولىپ ، اوشه قىتىق كونلرنى، اوشه قانلى حادثە لرنى اوزى كوزى بىلەن كورگەندىك بولدى آق بىلك حکایە سىنى توگە تىپ، جىم بولگەن بولسە ھەم، تيمور اوشه نفترتلى حادثە لە گىردايىگە غرق بولىپ ، مسجد اىچىدە ، آخوند بىلەن ملا امام قانگە بولە نىب ياتگە نى، خاتىن - قىز لرىيغلە باش - اياغانىنى تانىمە ئى يىشىنە دىگان جايىنى اخترىنى، آغىز - بورنىنى اورە گن مىلتىغ - يراقلى بىر كىشى تيمور نىنگ آتە سىنى باش يىنگ

سودره تیب، انبار تمانگه الیب بارگنی، آق بیلک نینگ رنگ- رویی آپیاق اوچیب، باله سینی قوچاغیگه باسیب، بیر پناه جایده یاشینگنی و تال برگیدیک قلتیره گنی، اویلر ایچیدن کیچیک باله لر ایز- چوو قیلیب ، تشرییگه و تشریدن اوییگه قره ب فاچگنی، نیچه میلتیغ- یراقلی کیشی اویدن نینگی کییم لر، تلویزیون، رادیو، قالین ، گلیم ، کورپه- یاستیقه اوخشیش قیمتلی نرسه لرنی چیقاریب، اوج ارابه گه آرتگنی ، ساچی اوزون، قاره یوزلی بیر کیشی قاه- قاه کولیب، بیر گوزه ل قیزنى ایلکه گه کوتربیب؛ آتگه میندیرگنی و قیز، آنه جان، آته جان مینی قوتقیرینگ، دیب چیریلگنی بیر یاقده ، قوروچ سمان انباریدن توتون والنگه آسمانگه چیقنى و هر تماندن آتلرینگ چاپگنی- اوق آتیلگنی و خاتینلر وباله لرنینگ بیغى- سیغى سینی کوز اونگیده ، شو لحظه، چیندن ھم یوز بیره یاتگن دیك کوردی و ایشیدی .

* * *

تیمور بو دهشتلى صحنه لرنینگ تصویریده اوزیدن آجره لیب، قیسى بیرده لیگینى بیلمه ى قالدى. آق بیلک یاشلی کوزلرینی تیمورگه تیکیب، پریشان حالینی پیشانه سیدن آققن تامچى تیزلریدن بیلیب؛ یوره گى مهر و شفقت دن تولدی وتیمور نى سیکین سیلکیتیب، اوزیگه کیلتیردی. تیمور بیریمان توش کورگندیک اوچیب توشدى واق بیلک نینگ مهر دن توله کوزلریگه قره ب ، اوزیگه کیلدی، قیلگن ایشیگە، بو ایش نینگ عاقبى نى اویلب ، ملايم تاووش بیلن:

-بومحبتلى کوزلرياش توکيش اوچون يره تيلمه گن، آق بيلك جان! بس قىلينگ، سىزنى همه احساسىنگىز بىلن، قىغول و آرمانلىرىنگىز بىلن شهاامت وجان كوير ليگينگىز بىلن قيته دن تانيب آدليم ، اگر تيريك قالسىم ، سىزنى ، باير جان نى، ايل - اولوسىم نى واوزيمى شىمندە ليكتدن قوتقىrip ، قصاص آرمن حاضر اوز فرقە م گە قيته من وباشقه كورىشىمىز يار خصت آلگىنيدن يا ترخيص بولگىنيدن سونگ، دىدى واق بيلك بىلن بيرگن گۈل لى آق رومالى بىلن اونىنگ کوز ياشىنى أريتىپ، آق بيلك نى قوچاقلب، اورىندن توردى.

آق بيلك زارلىپ تيمورگە چىرماشدى وينه يىغله ئى باشله دى تيمورگە چىرماشدى و ينه يىغله ئى باشله دى، تيمور الگاج گە ايگىلىپ ، باله سىنى نىچە قتلە مەربانلىك بىلن اوپىپ، ايسكە دى كىچكىنه باير اويقۇ سىدە بوصداقتى سىوگىنى حس قىلغىدىك بولدى و قىزىل لېلرى تېسم دن گلدىك آچىلىپ، يومىلدى.

تيمور، ينه بير بار آق بيلك نى قوچاقلب کوزلريدىن وادايم سىوبىپ كىلگن قارە اوزون ساچىدىن تىز- تىز اوپىپ، بير سكىرە ش ده دىرىھ زە دن آشىپ، باغ دىوارىگە ترماشىپ چىقدى واق بىلكە قىرىلىپ ، پست تاوش بىلن : « ينه كوروشكۈنچە، خدا يارىنگىز بولسىن!» دىدى و كوچە گە سكىرە دى او، كوچە دن كوچە گە او تىپ شهردىن چىقدى .

شوندە آرقە سىگە، سىويملى جفت حلالى و پاک سىوگسى نشانە سى ججى اوغلۇ اوغلۇ ، اوينىنگ يولىگە دايىم كوز تىكىب ، يشه ياتگن شهرىيگە قره ب تاخته دى.

شهرى، باغى وأق بىلک بىلن بابر اوندە حيات كىچىرە ياتگن حويلى سى پاراب چيقە ياتگن قوياش ياغدوسيگە چومىلگەن ايدى تىمور، أق بىلک اونى كورە ياتگىدىيك، تىسم قىلىپ ، اوينىنگ چىورلىك بىلن گۈل تىكىب ، ايسىدە ليك ومهرى رمزى صفتىدە ساوغە بىرگەن آق رومالىنى نىچە قتلە وداع رسميگە كوتىدى وكون چىقر تمانگە اورتاقلىرى و فرقە سى تامانگە محكم آديملر تسلب يولگە چىقدى .

(اداغ)

ذکر الله اپشانچ

تۇرە خان اوغىلى ذكرالله اپشانچ، ۱۳۳۸ يىلى فارىباب ولايتىدە قره شلى، شىرىن تىگاب تۇمنى نىنگ، كوه صياد قىشلاغايدە تۈغىلدى.

او، مكتب نىنگ باشلىنجىچ، اورتە وليسە دورە لىنى اوزتۇمنىدە بىتدىريپ، سۈنگەرە حربى خەمتىگە كېرىشدى. كىپەن يوقارى تحصىلات آلىش نىتىدە اوشه زماندە گى ساولىت اتفاقى(شوروى) دە جونە تىلدى. اپشانچ، اوپىرددە اوز آنه تىلى بۈلگۈچ، اوزبېك تىلى وادىبىاتى ساحە سىدە تحصىلىگە كېرىپ، تاشكىيەت دولتى يۈنۈرسىتى سى، اوزبېك بۈلەمى نى بىتدىريپ چىقىدى. سۈنگەرە رسمى مشغۇلىتىگە كىرىپ، بى بى سى راديوسى نىنگ اوزبىكچە دستورى، آزادلىك راديوسى مخبرى ھەمدە افغانستان ملى - إسلامى جنبشى نىنگ رسمى سوزچى (سخنگوئى) سى صفتىدە ايش قىلدى. شونىنگدىك او، بىرمەت، اوزبىكستان جمهوريتى اوچون بىريلە دىگن، بى بى سى اوزبىكچە دستورى نىنگ تاشكىيەتىدە گى مُخبرى صفتىدە ھەم اپش بىردى.

اپشانچ حاضر اپسە اوز عايىلە سى بىلەن امرىكا قوشىمە شىتاللىرىدە استقامت قىلىپ كېلماقدە او، اوغانستان معاصر اوزبېك ادبىياتىدە تانىقلى سىماپولىپ، شعروادىيات نىنگ تورلى ساحە لرىدە قلم تېرىھ تىگن . او نىنگ محمد غالىم كوهكىن بىلەن چاپ بولگەن قوشىمە تالىفى «اوزبېك ادبىياتى فرهنگى» دن عبارت . قويىدە گى حکایە يازووچى نىنگ انترنېتى صحىفە سىدن كۈچپەريلىپ آلينگن.

حاکم!

بوندن بپش بیل چمه سی بپرون، اوْزبکلر غاوه يشه ياتگن بیر ولايت نینگ بختى كوليب(يوق،شورى قورىب!) باقىب، او بيرده بير جرار حاكم(والى) تعىين له نىيدى. سەھل-كم قىرق حاكمى باشىدىن اوتكىزگن بو ولايت آدملىرىنىڭ آفتىدين، آشىغى آلچى تورىب، نانى ياقفه باته دىگن بولىيدى. آدملر، دەندەن سى اوزون بو حاكمى يخشىلب عزت - اكرامگە باتىريشىبىدى. كىملاردىر ضيافت اويوشتىرىپ تون كىيدىرىشىگن؛ كىملاردىر آياغى آستىيدە قان چىقىرىشىگن؛ ايس چىقرىنلارهم مول بولىشىگن. بير عمر يارىب - يالچىمى كىلگن بىچارە خلق «كۈرگۈنلەر يىزىز» بولدى شىكاللى!» - دىه شادىانە توتىشىگن. اوئىننگ يىگىنى آلدىدە، يىمە گىنى آرتىدە بولىب قالە ويرگن... ايلىنىڭ نظرى توشىگن حاكم ايش قىلىشنى بىلمسە - دە، قىرچە قوشدىك هر شاخ شبه-يۇ، بۇتە لر باشىدە پىدا بولە ويرىبىدى.

حاکم بولسە-اوzi خان، كولنكە سى ميدان، ياشى ايللىكىدىن اوتنگن، تىرجه يې گېپىرنىدە كىرتە يىگن كوزلرى ايچىگە تارتىپ، لېلرى بى اختىار بير بورىشىر، بىرچووه لر ايدى. كولگوسى ھم، غضبى ھم بورنى نىنگ اوچىدە. گېپىرە ياتگىندا تىشلىرىنى بىر - بىر يىگە قىرر، چۈزىنچاقي يوزلرى تره نگلە شر، گاها آغزىدىن اوچقۇنلىرى پارتلىب تورە ردى. جماعت

حضوریده کورینیب قالگن حاکم آدلر تیلیدن او زیگه حمد و ثانالر یاغیلیشینی ایستردى. خیال سوریب، یوره یاتگنده ایکی تامانیدن آدلر صف تاریشیب، «قوللوق عالم پناه!» دیگودیگ ایدی گویا. قندینگنی اور، دورینگنی سور، دیگن اویلر ایچیگه غلغله سالیب تورگینی اونینگ کوزلریدن او قیب آلسه بولردی. عمل، منصب آتیگه مینیش نیمه لیگینی بیلمه گن و بیلان یاغینی یله گن آدمگه ولايتی تاپشیریب بوله دیمی؟ کوب اوتمنی حاکم نینگ چونته گی قه په یدی، فرعوندیک صلاتیت توکیب، گیرده بیب یوریشلر باشقجه، قولینی کوکسیگه قوییب تعظیم ایله کوتیب آیشلردن ایتی-کویله گیگه سیغمه یاتگن بولدی. حاکم یوره یاتگن کوچه لر سوو سیبیلیب، چنگلری یاتقزیله یاتگن کونلر حاکم ولايتگه کیلیب-آق، او زیگه او خشگن هم تباقلردن تاپتی. قارینچه سی آسیلیراق تورگن حاکم نینگ قاغاذ تیتیش، جرنگله تیب تیلفوندہ سوز قاتیشدن او زگه ایشی یوق. «زمانه زورنیکی، تماشا کورنیکی»، دیگن گپلرینینگ شمالی حاکم توره نینگ تیبه سیده گیر- گیر ایله نه دیگن بولدی.

ایش- پیش دیگونچه حاکم توره بیر شاشیلینچ مجلس او تکزدی. مجلسده: «شهر کوچه لری نامینی ابدی لشتیریش» مساله سی کوندە لنگ توره ردی. قتنە شووچیلردن بیری سوز رشته سینی قولگه آلدی:
والی صاحب!

حضرت‌لری! سیزگه کوکدن دعاو سلام‌لر یاغیله بیرسین. مبارک
 قدمنگیز کوزیمیزدن آریمه سین. سایه نگیز باشیمیزدن اوکسیمه سون.
 بیز حاکم سیور و حکومت پرو رخلاق میز. بوز بیلگه یقین وقت آره سیده
 بیزگه حاکم بولیب کیلگنلرینینگ بیرارته سی هم قولی، چونته گی بوش
 کیتمه گن. وقتیده عزتینی قیلیب، دعالرینی آلب بختیار یشب کیلماده
 میز... خدمتینگیز توگه مسدن حقینگیزنى اداقیلیش بیز اوچون هم
 فرض، هم قرض‌دیر. اجازه تینگیز بیله بوگونگى بیغیندە «کوچه لرنی قیته
 ناملش کمیته سی» (رئیسی، دیپ عالی حضرت‌لرینی اعلان قیلسک).
 اورته کش آدم نینگ ایلیق سوزلرینی جان قولاغی بیلن تینگله گن
 حاکم، ایله نر اوریندیغىدن جیلیب، سالون اورته سیگه بیرکیلیب، ينه جاییگه
 باریب او تیردی و كلتە يینگلی ايکى قولی بیلن او زینى قولچاغله
 گنچە، تیپه گە قره ب قەقەھە آتیب، سیوینگىدین کولیب
 يوباردى. سونگ، چونتگىدین قیمت بەها «مەل برو» پاپوروسىنى چىقىرب
 ياقتى. توپىب - توپىب تمە کىدن تارتىدى. اوپىكە لرى نینگ بوشلىقلرینى
 اچىق توتوندن تولدىردى. كىيىن سوزنى باشله دى:
 كمونىستلر دورىدە «ولادىمیر ايلىچ بىرېزنيف» نامىگە قويىلگەن كىتتە شاه
 کوچه نینگ تقدىرى نىمە بولە دى براذرلر؟ اول شونى گپلە شىب
 آلسک، ديماقچى ايديم. اگر گپلىرىمگە كونىب، راضىلىك بىلدىرسىنگىز مىن
 شو كمیته نینگ رىسىلىگىنى اوز بويىنیمگە آله من، خوبى اكە لر؟
 او تىرىگنلردىن ينه بيرى:

بیر آغیز سوزینگیز بیزاوچون پادشاه امریدیک اولوغ، بویورینگ حضرتیم، دیدی.

گپنی توشینه دیگن آدلرگه آفرین آیته من، - کورستگیچ برماغی بیلن منگله ینی قا شیدی، - مینینگ خدمتلریمنی بیلگن، شخصیتیمنی حس قیلگن و توشینگن عزیزلریمگه آیته دیگن سوزلریم شوکی، ۱۴ کیلومترلیک اوشه بیلی بیر کوچه نامیمگه قوییلسین، دیب ایتمه پیمن - کو، باری یوغى بیر کوچه اویم بیر مرته. چونکى مین سیزیننگ حاکیمینگیزمن. شو ولايتى بیر مملکت، دیب اویله سنگیز، مین اوینىگ عالى حکمدارى یعنى پادشاه سیمن. «پادشاه الله نینگ بیرده گى سایه سى»، دیلگن کتابلریمیزدە. دیدی حاکم توره زور جرئت بیلن.

باشیده قاره کولى کولاھ قوندیرگن بیغیندە گى ينه بیرکىشى :

مولوى صاحب! اولوغ تنگرى آتى بیلن شو كىته کوچه نى حاکمیمیز نینگ مبارک نامى بیلن "ابدى" لشىشىگه دعاقيلىپ قول کوترينىگ، - دیدى. مولوى بولسىه، ايتىلگىيدين اون برابر اعتراض ايله حاکم اداره سينى عربچە سۆزلریلين تولديرىپ تسله دى. قرار قبول قىلىنىشى بیلن مجلسده گىلر دراو، شهردن تونىكە سازنى چارلىپ كىلىشىنى بوييرىشدى. بير زومده تونىكە ساز حاکم توره اداره سىگە يتىپ كىلدى. تونىكە ساز اوشه، ادرسده گى کوچه، اولوغ حاکمیمیز نامىگە قوییلسین، دیگن خطنى آلدى - ده، خوب بوله دى، دىه قولىنى كوكسىگە قوییسب، آرتىگە قىتدى. خطا طات تاپتىرىپ حاکم نینگ نامى يازىلدى.

ایرته سیگه حاکم نینگ اسمی بیتیلگن لوحه نی بیتون دیوارگه آسیش مراسیمی اویوشتیریلدی. شهر کوچه لریدن مراسیمنی کوریشگه آدلر شاشیلیب بارردی. دولت اداره لریدن ماشینلر ده اوتیرگن مامورلره م اوشه یاققه آقیب باریشدی. ساعت (۱۰) باریب، آدمیریغیلیشیدی، حاکم نینگ نامی یازیلگن لوحه بیتون(سیمنت)گه فاقیب قاتیریلدی. قیچیلر آلینیب، قیتان(فیته) کیسیلدی. گولدوراس قرسکلر چالیندی. کته تواقده گی نقل و چاکلیتلر کیلگنلرگه اوله شیلدی. شیرینلیگنی ایلک تاتیش حاکم اختیاریده قالدی. آگزی نینگ سوله گی آقه ی، دیب تورگن حاکم تشکرلر ایتیب تورگندی یمیکن، «ایگم قول» شاعر آره دن سوغیریلیب چیقدی-ده، ایکی آغیز سوز ایتشکه حاکمدن اذن سوره دی و سوزله ی کیتدی:

عزیز ملتیم! بویورت جوده کوب قاره چارشنبه لرنی باشدن کیچیرگن. ایکی مینگ بیلیک پارلاق اوتمیشیمیز بار. بو ولايتده اوزبیک پادشاه لری، امیرلری، خان و شهزاده لری نینگ توپراقی یاتیدی. دانا، ایلپرور عالم و شاعرلری کوب بو ولايت نینگ. محمد گل مهمند و اوغانلرنینگ ظلم و جفالری ییتمه گنیدیک، یوره گیمیز، روحیمیز نینگ اینگ چقور نقطه سیدن جای آلگن بو کوچه نی حاکم نینگ نامیگه قوییش عدالتدن ایمس! بو کیلگیندیلر کیلیب کیته ویره دی، بیراق، بیورت جاییده منگو قاله جک. احساسلى آدم تیریکلیگیده مونده ی اویله مس ایشگه قول اورمه یدی. حاکم سیز نینگ

خدمتگارینگیز، او نینگ آلديده ايگیلیب، بوکیلیب توریشینگیز يره مه يدی. حاکمنی او شلب توره دیگن هم سیز بوله سیز، ایشدن هیده ش حقوقی هم سیزگه فقط گینه بیریلگن. بونده ی شرمنده لیکه قرشی عصیان کورسه تینگ، ظلمگه باش ایگمنگ، یورتینگیزنى آیاق آستى قیلیشگه قرشی تورینگ. بونی عدالت و دموکراسی دیدیلر. قنی «ویکیلیکس»، بیر ملت نینگ قدریتلرینی آیاق آستى قیله یاتگن حاکم نینگ او شبو قیلیشینی فاش ایتسه! قنی «ویکیلیکس»؟!

سوزلرینی شاشیپ ایتیشگه اولگوره رگن، شاعر نی مجلسدن سوریب چیتلە شتیردیلر. چیت ایلیکلر آلديده اونی بند زندان قیلیشگه با تینه آلمه دی حاکم. خوفسیز لیک چاره لرینی کوریش مقصیده، لوحه نی کیچه-کوندوز قوریقلش وظیفه سی ایچکی ایشلر اداره سیگه یوکله تیلدی...
 سونگ^۱)

۱۱/۶- کانادا

قادر مرادی

قادر مرادی ۱۳۳۷ بیلی، بلخ ولایتی باش کېتى، مزار شریفده تۈغىلگەن. او، باشلنگىچ تعليماتىنى فارىاب ولايتىگە قره شلى، اندخوى تۈمىيىدە گى ابو مسلم خراسانى لىسە سىدە بىتدىرىپ، اوندن سۇنگ كابل بىلەيم يورتى، ژورنالىزم فاکولته سىگە دوام اپتىرىدى.

او، اولكە دە گى ناتىنجى وناقۇله ئى وضعىت طفيلي، بىتەمىشىنچى بىل باشلىرىدە مهاجر بولىپ، اۋراق يېللەن بويان بدرغە ليكىدە يشه ب كېلماقدە. او، حکایه نويسىلىك نى درى تىلىدە باشلە گى اوچون، هنوزگچە اوز آنه تىلى بولگىچ، اوزبېك تىلىدە مستقل اثر يازىلمە ئى تۈرگەن، اوينىڭ درى تىلىدە باسىلىپ چىققۇن حکایه اثرلىرى قويىدە گىچە:

۱- كۈلەن بىر سېس. ۲- كېتىگەن لر باشقە قىتىب كېلىمدىلر. ۳- سۇرمە وقار. ۴- موملۇ سۇنگىچە يانە دىلر. ۵- بېشىل شالى لر. ۶- بېراقلەر باشقە نفس آلمىدىلر.

اوينىڭ «تاغە تېميرچى» و تۈپىنگ كونى» ناملى حکایه لر تۈپىلمى ابىك بولىپ، ميلادى ۲۰۰۷ بىلەي آلمان نىنگ ھامبورگ شەھرىدە، مىمنە لىك محمد ذاكر عمرى تمانىدىن اوزبېك تىلىدە، اوگىرىلىپ، اوشبو اثر ۱۳۸۷ بىلەي نىنگ حمل آىي مزار شریفده گى ميرزا اولوغ بېك باسمە خانە سىدە باسىلىپ چىقىدى.

محمد ذاکر عمری:

محمد عمربای اوغیلی، ذاکر عمری ۱۳۴۰ بیلی میمنه شهریگه قرشلی (د) سیدان(قیشلاغیده دنیاگه کېلدی، اوستیلکی تعلیماتنى اوزقیشلاغیده آلب، اورتە ولیسە دورە سینى میمنه نینگ (ابوعبید جوزجانی) (لیسە سیدە توگتىدی. او ۱۳۵۸ بیلی کانکوررسیناوبىنى تاپیشیرىپ كابل پولیتخنيك انسىيتىتى دە کامىاب بۈلسە ھەم، تورلى قىېنچىلىكىلر باعث اوپىرنى اوقيب- توگە تالىمە دى. بېچە يېل میمنه دە گى رسمى ادارە لرده اېشلە ب كىپن چېت اېللەدە مهاجرت باشلە دى. او، اۋراق يېللەن بويان آلمان مملكتىدە استقامت قىلىپ كېلماقىدە.

تاغه تېمیرچى و توپلۇنگ كۈنى!

بازار كونى ايدى، كىچكىنە شەرچە چنك وتوزان توفانى ايچىدە تلىپىنرايدى. قىشلاقلېكلىراوزاق – يا ووق قىشلاقلەرن شەرگە كىلگەن ايدىلر. كوچلى شىمال كوچە و جادە لرده قوتورىب ايسىرىدى . بوتون آسماننى چنگ و توپراق اورە ب آلگەن و قوياش كورىنمس ايدى. تېمیرچىلەرسىتە سىدە، تاغه نىنگ دakanى قىشىسىدە آتلارى نىنگ تويايىگە نعل قاقتىريش اوچون يىرنىچە قىشلاقلېكلىر تۇختە گن ايدى. تاغه آتلەرن بىرى نىنگ تويايىگە نعل قاقرايىك ، يۈزى نىنگ تىرىنى كويىلگى بىنگى بىلن ارتدى- دە يانىدە تورگەن بىيگىتگە راحتسىزلىك بىلن: -اشتراك قىلمە يمن ، مىن اخبارنى نىمە قىلە من؟ دىدى. قولىدە كاغذوقلمى بار بىيگىت غىصب بىلن: -اشتراك ايتىشىنگ كىرە ك ، چونكە هممە دكاندارلاراشتراك ايتىنلەر، دىدى.

* * *

شىمال ايندىكىنە بىندىن آزاد بولگەن تىلە گە اوخشىپ هەترەرفە يوگورە ر و توپراقلەرنى آدلەرنىنگ يوز وباشىگە ساچىرىدى . تاغه بىيگىتگە قره دى، اونىنگ نگاھ لرىدىن نفترت وانزجارىغا رايىدى. طبىعتى هواگە اوخشىپ آينىگەن ايدى.

ناتنیشلیک انگیزه سی اوینینگ یوره گیده قورقوو اویغاتدی. بوگون کوزیگه عادی وحادته سیزکون ایمسده ی کوریندی. دوکانی نینگ قرشیسیده تورگن بوایگی کیشی بیلن نیمه قیلیشنی بیلمس ایدی. بیریسی نینگ قولیده قلم و کاغذی بار، باشقه سی نینگ ایلکه سیده میلتیق آسیلگن ایدی.

میلتیقلیک بیگیت آمرانه لحن بیلن:
اشتراک ایتیشینگ کیره ک ! دیدی.

تاغه نینگ صبر کاسه سی تولگن ایدی. قولیده گی بالقه نی بیرگه تسله دی - ده قوراللی بیگیتگه نفرت بیلن قره دی.

شوچاغگچه نیچه قتله یوره گیده: « اولرنینگ باشیگه شوبالقه بیلن بیرنیچه ته توшиیریب اوزیمنی قوتقرسم میکن ؟» دیگن فکرلرکیلدی. اما کیم دیراونینگ یوره گیده کورمه یسن می، اولرنینگ قولیده میلتیغی بار - کو... دیرایدی.

آغزیده گی چنگ و توپراق بیلن قاریشگن توپوگینی بیرگه توفلب، سونگگی قرارینی بیلديره یاتگن کیشیدیک ، بلندآواز بیلن:
- مین اخبارنی نیمه قیله ؟ اشتراک قیلمه یمن ، دیدی.
قولیده قلم و کاغذی باریگیت اوزون و توپراق باسگن ساچلرینی قولی بیلن سیله دی - ده تاغه تمان ایکی قدم تسلب ، اوشه ایسکی سوزینی ینه تکرارله دی:

-اشتراك ایتیشینگ کیره ک، برچه دکاندارلراشتراک قیلگنلر،
دیدی. غصبی قینه گن تاغه:
- زور بیلن اشتراك ایتدیره سیزلمى؟، دیب سوره دی اولدن.
تاغه نینگ آیتگن سوزلریدن قاطعیت و خشم و نفرت بورقیره ب توره
ردی قوللیده قلم و کاغذی بار بیگیتگه تاغه نینگ بوباتیرلیگی یاقمه دی
وینه کوپراق جدیت بیلن
-هه، زور بیلن ، همه دکاندارلر روزنامه گه اشتراك ایتیش لری کیره ک ،
دیدی.

تاغه غصب بیلن غودورلب:
لاحول ولا... دیدی - ده ناس قوتی سینی کیسه سیدن چیقرب
آغیزیگه بیرآتیم ناس تسله دی و قوراللى بیگیتگه قره ب:
-مین میلتیغلىرنگیزدن قورقمه يمن. اشتراك ایتمه يمن ، دیدی.
قوراللى بیگیت کوزلرینی زوردن آچیب:
اشتراك ایتیشینگ کیره ک ، اگر قبول قیلمه سنگ ناحیه گه آلیب باره
من! دیدی تاغه بوگپدن کوپ ناراحت بولدى. اولرنینگ گپینی قبول
قیلیشگه غروری احازه بيرمس ایدی.
اولرنینگ حکم وزورو آنلیگینی چیده يالمسدی. او زینی اولرنینگ گپلری
قرشیسیده تحقیرلنك حس قیلدی. يوره گی هر لحظه اولرگه حمله
قیلیب ، حقلریگه قولیدن کیلگنینی قیلیشنى خواهله ردی. او يوره گیده:
- نیمه بولسنه بولسین، اولرنی اوره من ، دیب اوبلردى.

اویگه باتدی. هودن چنگ و توپراق یاغردی. او نینگ نظریگه تیله شمال، چنگ و توپراق، ایسیق و بوغوجی هوا بیر- بیلری بیلن بیرشیب کوکره ک ده گی نفلرنی بوغیشگه عهد قیلگنلر دیک تویولر دی. آدم رباشدن - ایاق توپراقه بولنگن ایدیلر. توپراق باسگن چهره لری آنیق کورینمس ایدی، هیچ کیم کوزینی یخشی آچالمس ایدی. اندہ- سنه لاد سییکرلردن کیم نینگ دیر خشم و غضب بیلن سوزله یاتگن آوازی قولاقلرگه چلینر ایدی. شمال سوزلا وچی نینگ سیسینی گاه آلیب کیلر، گاه آلیب کیتردی. معلوم بولیشیچه کیم دیر خشم و هیجان بیلن الله فنده ی محفله سوزلر دی:

.... اولوس نینگ حمایه سی بیز بیلن . مستبدلرنی اورته دن ایلت دیک، سیز لرنی اسارت زنجیریدن قوتقدیک ...
تاغه پارتله گن کبی:

-اشتراك ایتمه یمن ، قولینگیزدن کیلگنینی آیه منگلر! دیب بقیر دی. شهرایچیدن اوته یاتگن تانک نینگ غوریلشی ایشیتیلدی. آتلری نینگ تویاغیگه نعل قاقتیریش اوچون تورگن قیشلاقی بیگیتلر سراسیمه لیک بیلن تاغه گه با قر دیلر، اچیق و کونگیلی سیز بیرو واقعه یوز بیرشیگه منتظر ایدیلر.

قولیده قلم و کاغذ تو تیلگن بیگیت:

-آلیب کیته من سینی ، بیله سن می، بیلمه یسن می؟- دیدی.
تاغه:

- یوق، کیتمه یمن، کیتمه یمن - دیدی.

بیگیت نینگ یانیده تورگن قوراللی کیشی:

- یوم آغیزینگنی، اشتراک ایتیشینگ کیره ک ، - دیب بقیر دی. تاغه بيردن صبر کاسه سی تولیب تاشگنی حس ایتدی. اطرافیگه قره دی. متعدد ایدی، نیمه قیلیشینی بیلمسدی. همه یاق چنگ و توپراقدن تولگن ایدی. تیمیر چیلرنینگ ترنگ- توروونگلری ایشیتیلدی. سوزلاوچی هنوزهم هیجان بیلن بیانیه بیره رایدی:

... کیم که بیربیلن ، دوستیمیز. کیم که بیربیلن ایمس، دشمنیمیز.

بیز عدالت و مسئونیتى تأمین قیله میزو بیز ...

تاغه ینه قوراللی کیشیگه قره ب:

- اولدیر سنگیز لرهم ، اشتراک قیلمه یمن، - دیدی.

قلتیره دی . یوره گی خواهله گنینی قیلماقچی ایدی. اویگه چومیلدی . یوز بیر ماقچی بولگن نرسه ایندی باشلنيشى کیره ک ایدی. اطرافیده بويوك بير توفان وقتیق بير زلزله باشلنيشىنی کوز آلد يگه كیلتیردی. قانی

قینه گن ایدی. کیم دیر بیوره گیده سراسیمه لیک بیلن:

- تاغه، آیت نیمه قیله ئی . تاغه، آیت نیمه قیله ئی؟، دیب سوره ردی.

قوراللی کیشی کیلیب، او نینگ بیلگیدن او شله ب :

- یور، کیتدىك، - دیدی.

تاغه:

- کیتمه یمن، - دیدی.

قوراللی کیشی ينه اوينىڭ بىلگىدىن توتىپ:

-آلېب كىتە من سىنى! - دىدى!

قولىدە قلم و كاغذبارىيگىت تمسخرىيلەن:

-آته نگى آلېب كىتە من ، بىلە سەن، آته نگى... دىدى.

احوالى بوتونلى اوزگرگەن تاغە:

-آته دەن گېيرىمە، مىنى آلېب كىتالىمە يىسىزلىرىدىيم ، آلېب

كىتالىمە سىزلى! دىدى.

بىدنى قىزىپ، باشدەن - اياق قلتىرر ايدى. مىلتىققە قره دى. قوراللی
کیشى نىنگ اوق بىلەن تولە كىربندىنى كۆزدەن كىچىردى. كىم دىرىيورە
گىدە:

-باشلش كىرە ك . وقتى كىلدى... دىدى.

ايسىيگە اولىم وزىدان توشدى. اوپىلە دى . اگر بوش قول بىلەن اولرگە
حملە قىلسە ، عاقبىتى يخشى بولمىدى. ذهنىيگە:

-يوق ، توغرى ايش ايمىس، دىگەن خىال كىلدى.

يىگىت مسخرە قىلىپ:

-ھنۇز دنیادەن خېرسىزىن، بىز بىلەن يور - چى روزنامە نىمە لىگىنى
بىلە سەن، دىدى.

تاغە اوزىنى حقىرو خورلۇڭن حس قىلدى. بوحقارت و كمىسيتىشلىرى
چىدە يالمس ايدى.

«تاغە باشلە!» دىگەن بىر فرياد اونى سىلکىتىپ يوباردى.

قول واياقلرى اختيارسىز حرکت قىلدى . يىنگى بىر كوج وجودىدە اوينانماقدە ايدى . باشلە ماقچى بولدى واوزىچە : - اوليم حق دير . قچان بولمە سين كىله دى .

ينه مىلتىققە باقدى وقوراللى كىشى نىنگ اوقلى پرتلە سىنى كوزدن كىچىردى . اگربوش قول بىلن حملە قىلسە، يىنە ھم كوپراق حقارتلۇشى خورلىشىنى اوليلە دى . آغىزىدە گى ناسىنى توفىلە دى . غضىبدن قلتىررايىكن :

- قە بىرگە آليپ بارسنجىز، باره من ، امازونىماھ گە اشتراك قىلمە يمن، دىدى .

اوپىرده منتظر تورگۇن قىشلاقى بىگىتلىر حیران بولدىلەر . تاغە نىنگ بونچە آسانلىك بىلن اوز قرارىدىن قىتىگىنیگە ايشانگىلىرى كىلىمس ايدى

آرە دن بىرساعت اوتدى . شمال هنۋزھەم قوتورىب ايسىردى . آسمان ينه ھم كوپراق قراوچىنگلى بولگۇن ايدى . گوياكوكىرە كەدە گى نفلسىنى بوغيش اوچون هوانيىنگ ايسىغى ، چىنگ وتوبراق وقوتۇرگۇن شمال ايدىلەر .

قوياش كورىنمس ايدى بىرۋااسماندىن توپراق ياغرايدى . شمال حالى ھم اوشه سوزلا وچى نىنگ بىيانىھ سى بىلن اوپنرايدى .

تاغە ناحىيە دن قىتىب كىلىگۇن ايدى . چارراھە ده شمال، توفان وچىنگ وتوبراق مسېرىدە قىغۇلى تورگۇن ايدى و نىيمە قىلىشنى بىلمىسى

اوزیدن اویه لرایدی. اولدیر ووچی بیرقیغۇ، روحىنى ایزرايدی. نظریگە اوشه نرسە اوچون کە يشە يشرايدی قولدن بیرگندىك كورىندى. اوئىنگ اوچون حىات نىنگ، دكان نىنگ، اوی نىنگ هىچ قىنده ئارزىشى قالمه گن ايدى. تحقىقلەنگن ايدى. آته سىنى اهانت قىلگەن ايدىلر. حقارتلى دشنامىرنى ايشيتىگن ايدى. يوره گى يارىلە رايىدی. بوندە ئاچىق وزجرلى لحظە لرنى باشىدىن كىچىرىياتڭىزگە ايشانگىسى كىلمسىدى واوزیدن:

- نىمە اوچون قورقىدىنگ، تاغە، نىمە اوچون؟، دىپ سورە ردى.
بىردىن ايسىيگە مىلتىق توشدى. كاشكى مىنинگ ھم مىلتىقىم بولسە ايدى دىگن آرزو يوره ك بغرىنى تىرنە ئى باشلە دى. بوجىدىن يوره گىدە قووانج يوگورە باشلە دى و تاتلى بير توغۇوانى اورە ب آلدى. نظرىدە ينه اطرافىدە، ھمە بىرددە، اوپىلدە، كوچە لرددە بازارلەدە بوبىك بىرتوفان و وحشتلى بىرزلزلە باشلە ياتگندىك ايدى. اويندى بوتوفان اىچىدە اوز يولىنى تىلىشى كىرە ك ايدى واوزیدن:

- قە بىرگە بارە ئى؟ اوىگە مى، دكانگە مى؟، دىپ سورە دى.
اوىگە ھم، دكانگە ھم بارالمس ايدى. او، او زىنى حقارتلىنگن حس قىلرايدى. يوره گىدە اوج آلىش الاوى ئانگە لنماقدە ايدى. هىچ كىم بىلن مقابىل بولىش يوزى قالمه گن ايدى. باشقە آلدىنگى دىك يشې كىتالمىسى. تاغە اوزقارايدن واز كىچگىنىگە و اولرنىنگ قرشى سىدە ساكت قالگىنگە هىچ كىم نىنگ ايشانگىسى كىلمس ايدى.

تاغه نینگ ایچیده بیر غوغا اوچ آلدی. بوتون صحنه لرکوزلری آلدیده مجسملندي. اولرنینگ اهانت آمیزسوزلری قولًا غیگه تکرارلندي. بوندن آرتیق چارراهه ده توره آلمه دی. چقان قدملربیلن يولگه توشدى. چنگ و توپراق ایچیده ناتانیش يولگه قره ب يولگه توشدى. قه بیرگه باره یاتگنینى اوزى هم بیلمس ايدى. کوزلرینى يومىب «ھى میدان طى میدان دىب»

آلدينگه يوره ردى. قوتورگن شمال، توپراق ومیده تاشچە لرنى يوزيگە ساوره ردى. توپراق، میده تاشچە لر وشمال اونى مسخره قىله یاتگندىك توپولىرى.

تىميرچىلرنينگ ترنگ- تورونگ سىسى ايشىتىلەرى. بىانىه بىرياتگن كىشى نينگ سىسى هم قولاغىگە تىكاندە ئى قده لردى. زرهلى تانكل شهر جاده لرينى لرزه گە سالگن ايدى. يول اوتگوچىل، آتلرى كىشىر، تىلبه شمال فضانى ينه هم كوپراق غبارالود قىلەرى. قوياش كورىنمسى تاغه ايسه اوشه چنگ و توپلنك ایچیده غايب بولدى.

اوشه كوندن سونگره، تاغه نى هيچ كىيم دكانيدە كورمه دى. اوپوره گى نينگ ياره لرينى درمان قىلىشى اوچون كىتىنگن ايدى. اوپيرمەلىتق تاپىش و ميلitic بىلەن ينگى بىرحييات باشلىش اوچون كىتىنگن ايدى ۰

(سۈنگ)

سید محمد هاشم جعفری

سید جعفر قویاوش اوغیلی، سید هاشم شمسی هجری ۱۳۴۴ یپلی فاریاب ولايتىگە قره شلى، خانچهارباغي تۈمنىدە توغىلدى. آنه سى ضيائىي واستعدادلى اوزبىك مقامچى صنعتكارى اپدى. او، باشلنغيچ ولىسه دوره اوقيشلىرىنى اندخوى تومنى هىمە مزارشريفىدە گى شهيد بلخى لىسىه لريدە تۈگتىدى. اوروش و ناتىنچىلىكىر طفىلى، يۈكىك تحصىلات اوچون زمينه تاپالمىسىن، حربى خدمت اوتقىزىگىدن كىين انچە مدت «يۈلدۈز» ھفتە لىگى تشكيلاتىدە اپشله دى. او، عايىلە باشقىريش يانىدە ۱۳۸۴ یپلی يۈكىك دارالمعلمىن ئىي هم بىتديردى و حاضرھم اوزقىشلاغايدە گى اورتە مكتبه آمرلىك لوازمىدە اپشىل كېلماقدە.

او، ياشىلىگىدن باشله ب اۆز آنه تىلىدە قلم تىرىھ تىب ادبى يازوولر، طنز، مقالە و قىسىقە حکایە لر يازگىن. او، اوزبىك ودرى تىللرىدە ۵۰ دن آرتىق حکایە يازگىنىي آيتە دى. «سقرات» اوئىنگ اۆز آنه تىلىدە مستقل حکایە لر تۈپلىمى بۈلۈپ، حرمتلى محمد حليم يارقىن اهتمامىدە، اوغانستان قلم انجمىي تامانىدەن باسىلىپ چىقۇن.

سَقِير آت !

تاش ، سقیر آت نینگ یالینی سیپه لب تیوره ک - اطرافد ن آیلیب کوردی. آت مست و دیوانه وار بو لیب آ سمان ساری بو کیلب سویلردى يو - بورنى نینگ يازىق يره لرى بىلن کو چه دن او تگوچى آت لر نینگ تو ياغى تاوشىگە قولاق لرینى قىيىب كىشىناب يوره ک آنگە سى نينگ آ غىزىدين چىقارىدى.

تاش هر دايىم سقىر نينگ سووى و سىلى ، آرپه و سامانىدن موظىبت قىلردى و هيچ نرسە نى او نينگ قاره شىغىيگە ماس كىلسە يېر يىمىسىدىن بىحردى. او نه فقط بو گون كىچقورون بىتىل ده هم اون اىككى آى آتى ايدى يو - خلاص . او يو يېن يىگىت، گاودە لرى تاغدىن كىسيب آلگندىيگ ، يىگىت لىگى يىگىت لرده آرتىق.

او، سقىر نينگ جان و دىلدىن كۈپرەق سىيەه ردى. او نينگ او ستيگە مىنكن كىشى هم ذره چە يېرگە توشىشى كىلمە ئى يورغە و مۇزۇن قدم لرى هيچ يېر آت نسلىيد ن چىقىمە گن. تاش تورت يېل ايلگرى آ تە سى جورە تاغە نينگ كوبىگە قوشدى و قىرىپ كىلە ياتگن يېر گىنە كمپىئ آ نه سىدىن با شققە يېرته هم يوق ايدى . او ايرته لب سقىر گە نماز و قىتىدە سمان يېرىپ جول - جنده لرینى يىنگىدىن تو

غريلب شالد – ده ، سطل نينگ سوودن تولديريب آت نينگ اونگيگه ييتکيزيب قويدي. چونكه او آت آنه سيدن قالگن ميراث بو ليب و او نينگ يخشى كوريشى هم انه شو ندن عبارت ايدي.

تاش بير كون عادته گى ديك سقرنينگ ايگرلوب ساوتديرماقچى بوليب كوچه سارى موزون قدم لرى بىلن هيده ئى باشله دى. چون او آسمان سوپيلب و پرنده لر نينگ پرريلش لرى بىلن بير آز او چىب توشردى. تانيش سقر نينگ يو گه نيدن محكم اوشلوب او ستيگه ميندى – ده ، آت دن ييقىلمه ئى هيئردى؛ زира، ايكى كوندن كىين جمعه كون كىلردى و تاش هم اوشه كون سقر نينگ اوغلاق باشلنگىنچە ميدانىدە اعضاي بدنى و اياغ و بىل لرى ئى قىز يشتيردى. ديمك سقر او شە كون سيناواو – امتحانگە باره ردى ...

كون و تون اوتدى. جمعه كون آتلر او غلاق ميدانىگە كيلگن ايدى لر. هرتماندن آتلار نينگ سيسى قولاق لرگە سنجىلدى. ميدانگە يغىلگن خلايق هم اوزلریدن بيركىتە دايىرە يىغلىش نينگ تشكىل بيرىب خلايق غالى و آتلارنىنگ مستانە واركىشىنە ش لرى اوغلاق ميدانى فضا سيدن ايشتىلردى . آدم لر ايسە اوغلاق نينگ باشلنفيچ لحظە لريني كوتور ايدى لر. ولى لاو دسپىكىردن چىقىن يورە ك سېتوجى تاۋووشى اوغلاق باشله نىشىشىن مىزدە بيرىب اولو سگە آيتىدى

:

- قوم لر! ایناغه لر ! التماس آیته میز، اوغلاق باشلنە دى میدان نى
کینگى تىرىنگلر!

تاش آتى میدانگە كىلگەن آت لرايچىدە نظيرسىزايىدى . آتلار اورە لرى
نininگ ارادە سى ليك قيافە لرى بىلەن آرام تور مسدىلر. او جە ي میدانگە
تشلىنىدى . آ تلر ھمه سى اوچە ي تمان يوگىريشىدى لر. چاپندازلىنىڭ
قىچىن لرى آ غىز لرىدە تىشلىنگن ايدى. هر قىسى لرى اوچك گە قول
اوزاتە آلمە ي قو للرى بىر ھم اوچككە تىگىمىسى . تاش باربار آت نininگ
قىچىن بىلەن تەھىيدى ايتىدى كە اوچككە ياوغلۇشممسە . قەھرو غضب چاپ
انداز لر صورتىدىن سىز يىلدى . تاش نininگ سقر آ تى كوب تلاش و
مشقت لرىبىن تقييمگە كىردى - ده، اوچكىنى جور تامان گە آليپ باردى.
چاپ انداز لر سقرگە ممانعت قىلاردىلر. شوندە سقىھم آتلاردن افضل راق
چىقىب چندىرىنى چۈزە باشلە دى....

دېمك اوشه كون كوپراق اوچكىنى تاش آتى "سقر" يىردىن كوتاردى و
ھمه نى توجه سىنى اوزىگە تارتىدى.

تما شا چىلەرنۇز توزمە گن. يار محمد محلە نininگ اينگ پولدارآدم
لرىدىن بولىپ تاش نininگ اوز حضورىگە چىرىدى. گويا سقۇرات او نininگ
يورە گىدىن آلگەن دىسىن كىشى.

تاش ھنۇز جامە كارى نininگ چىرقىن يو ق ايدى كە يار محمد
حضورىگە كىلدى. شوندە گردىن لرىنى آ سىمان سوپىلە تىب آغىزلىرىدىن
چىققۇن گىي بىلەن آغىزلا غىنى چە يىن ب چرا غايىيە بولىپ، اندە-ساندە كىشىنە

ب قویردی. یار محمد هم پوستین نینگ بلکه سیدن توشگنی قویمه‌ی کیسه سیدن بیر بندل پول چیزیب تاشگه بیردی و تاش ایسه پولنی آلمه دی ده حوالی سی تامان آت بیلن یولگه توشدى.....

ساعت سیکیزده پاریملى ویوره ک سیورشمال توریب یار محمد بیتی نی هم انه شوپاریم شمال نوازش بیردی.

یار محمد ایندی گینه بیرنسه گه آشیقگن او " سقرات " ایدی.
یار محمد نینگ تمام وجودی سقر اوچون محبوبلگن ایدی.

بیرکن یار محمد آشنا بادرلری بیلن آت باره سیده سوزیوریتگن ایدی. اوکه یانباش یاتگن ایدی چلم نینگ قره توتونینی فضاگه پوفلب یوباردی - ده، سیرنه (شیرنظر) گه تامان قوه ب:

- آتنى قنچه پولگه بیرر ایکن؟ گپیرقنى شیرنه؟ !

شیرینه اوزى نینگ جیله راق ، دوپی سیگه تیقعن ایدی ، یار محمد گه قرب سوزبیردی :

یار محمد باي ! بیله من که آتدن خوشینگ کیلگن همه دن اول آتنى اوزینگنیکی قیلاماقچی بولسنج تاشنى یوره کینی آل !
شوانشاده تاش اولرنینیگ اختلاطی اوستیگه کیریب کیلدی. گب شوباره ده کو-یازیلیب قورتیلدي. تاش هم کورپه چه اوستیده او تیردی. شیرنظر بیرگیلاس چاینى اونینگ اونگیگه قویدی - ده بیرتماندن یار محمد هم همیشه سقر اوچون یوره کی محبوبلگن ایدی ولی اصل سوزنى تاش ایشیتگن يوق. یار محمد تاش نینگ مخاطب قیلیب:

- قییرده سن؟ کورینمه یسن کو؟ دیگنده .
- مین هم بار، اوزایش و کوچیم بیلن ! دیب قویدی .
- یارمحمد ينه ده قیتریب سوره دی :
- شوپیله لرئیمه ایش بار؟ بیرار غریب لیک تاپسینگ گنده بولمیدی
کو؟!
- اوزیمگه لایغ ایشیم بار، یارمحمد اکه ! بیرات و بیرمن ! دیدی خورسینیب یارمحمدگه .
- آت دیگن سوزی یارمحمد گه جوده بیر یاقدی. اوشه آت سوزی یارمحمد نینگ عجایب بیردنیا و بیرگوزل عالم سینگری سیزیلدی ولی رندانه هیچ نیمرسه دیمه دی. یلغوز آیتدی :
- خیر، ایش ! ... وینه توصیه قیلدي :
- آت نی یخشی باقگین تاش .. آتینگ جوده یخشی نرسه بولماقده !
- ...
- تاش یارمحمد سوزینی تینگلب بیر یول گیبردی :
- اوزی هم ، دنیاده بیرگینه آتیم بار - کو! دیدی تاش.
- توغریدن هم آت سوزی یارمحمد نی اوزایچیگه قمره ب آلگن واونی یخشی کورگنی باعث سقرنینگ قولگه آلیشی ایدی. ينه بیرپیله چاینى اونگه بیردی. اوکین مهربان لیک قیافه ده:
- هرقچان ایشینگ بولسه مینگه امرقیلیگین ! راستی تاشی سین اوپلندینگ می ! ؟

تاش ، باشی بینگیغ حالده جواب قيلدي:

- يوق، مين هنوز اوينگينيم يوق... وينه خورسيينيب ديدى :

- غريب ليکده هم آدم اويله نيب آله مى ؟ ... بيرقّرى آنم واوزيم من!
وليکن تمام سرمایه بولىپ تورگن نرسه " سقر " - كوا! نىگه اوآتم دن
مینگە بيرمقصد ميراث اونى بايد هرقنچە بولسە هم يخشى اسره يمن
!

- اى اولمه تاش مين هم سينگە ياردم لشه من ... سينگە بيرار بيردن
قىزتاپىب بىرە من! - قوي سينى ايشينگينگ آچلىسين تاش جان! دىگىدە
شىرينه هم بيرياندىن اوزگە قوپسى بىردى.

- يارمحمد باى توغرى آيتە ديلر، تاش اوغىل! بوكىشى بير عرض
سيزادم سينى پرده نگنى قىلە ميز! بوگپ سوزلر تاش يورە كىگە چومدى،
وصورتى بيرآزاوزگەندىك بولدى، اما رىدانە اولرگە قره ب :

- ياردم لرينگىزدىن رحمت! ديه اولردىن اوذاقلشدى.

اوج كوندىن كىين ساعت سىكىزدە هوا اونچە لرقىزىمە دى يورە ك
سيور وپارىملى شمال آيتە الگنچە اوزى نينگ طبىعى قوللىرى بىلن
سىلدى. اما بوشمال يارمحمد بىتىگە ياقمە دى. واورنىدىن تورىپ
طبىعت نينگ اينگ چىرايلى تصویر لنگن عجايىب هنرده نقاش لىك
قىلينگن منظرە لرگە تماشا قىلدى.

شوندە ناق شىرينه بىلن تاش نينگ تاغە سى جرار اكە هم اىزمە-اىز
يارمحمد حضورىگە باردىلر. يارمحمد هم اولرنىنگ كوتىپ

تورگنیدی، کورپچه اوستیدن جای بیریب بیربیرگیلاس چاینی هم او لراونگیگه قویدی. یار محمد آچیق کونگول ویازیق صورت بیلن جراراکه گه قره ب:

- خوش جرار اکه! قنده ی بولیب کیلدینگیز ... ای یار محمد اکه آب و دانه تارتندی - ده! دیدی وینه هم :

- سیزنى اگر ایشینگیز بولسه ایتینگ! دیدی.

- ایشیم یوق ... بیار خیرایش قیلیلیک جرار بای! دیگنده جرار اکه

سوره دی. قنده ی خیر ایشینی ایتماقچی سیز؟!

- مین جرار اکه، بوندہ ی ایشگه قول اورماقچی بولدیم که

شاید اوزینگیز هم انگله گن بولسنگیز بیز تاشگه بیرقیز تاپدیک ! ...
جوده یخشی خاندان دن بوله دی - ده! ... دیگنده ینه ادامه بیردی.

- سیزانه شو خیرایشگه بیرگینه باردمله شینگ ... تاشنی ایشیگی هم آچیلسین! دیگنده، جرار، یار محمد سوزیدن هیچ نیمه نی انگله می فقط بیرگینه آچیق و صافدل بیلن اولرگه سیرداش بولدی. و گپ لرسونگیده ینه ادامه بیردی :

- مقصد ، قری کمپیر بیلن گپله شینگ! دیه ، جرار اکه ایشیک دن چیقیب کیتدى ... بوکون شمال تورمه ی ، کمپیر آنه نینگ قول تیکیشی هم قو چاغیده قالدی و کمپیر آنه اوکه سی جرار نینگ کورگن قو چا غیده گی تیکیشی سیریلیب بیرگه توشدی کمپیر اورنیدن توریب اوغلی یانیده او لتیرگن چاغیده ، تاش نی سوره دی :

- قنى تاش ... قىيرگە كىتدى!... دىيگىنده كمپىر آيتدى.
 - تاش ھم بار! كوچە گە تمان كىتگەن شىكىللى !....
 - تاش گە نىمه ايشىنگ بار ؟
 - تاش گە ايشىم بارايدى ! ...
 - نىمه ايش ؟
 - جودە يخشى ايش مين تاشىنگ ايشىكىنى آچماقچى من! دىيگىنده
 كمپىر قولاغى آچىلگىدىك بولىپ كىتدى - ده :
 - واى! جرار جان او كە ... جودە يخشى گپ - كواقنى سىن شوندە ى
 بىرايشنى قىلسىنگ ! ...

جرارا آپە سىگە قره ب : مقصىد انه شوخىر ايشنى قىلسىنگ ثواب آخرت
 بولە دى. - كو! تاش كىلسە ھم شونگە موافق بولسىن ... مين ايسە!
 دىب يار محمد حويلى سى تامان يولگە توشدى.
 يار محمد حويلى سىدە همىشە گى دىك شىرىئىنە (شىرنظر) جرارا كە
 باى خان وشونگە اوخشە گن دوست واورتاغ لرىدىن جىملەشگەن ايدى، لر.
 يار محمد نىنگ خوددى اياغى يىرگە يىلمە گودىك توى نىنگ بولىشىگە
 جودە قووانزىرى. شايد او نىنگ قورقىنچى اوزىچە نىمه اوچۇن دىر. اگرده
 باشقە تورلى گپ بولگىنده ايدە، تاش بىلە نىمه قرىنداشلىك بار بولسە اما
 هىچ قرىنداشلىكى يوق . شايد ھم آت توغرى سىدە جودە قووانزىرى.
 دىمك او هنوز گچە ھم چىن يورە كىدىن آيتە دىيگەن گپى نىمه؟ او بىرسوال.
 شايد سوال ھم اوزىچە حل بولگەن ايدى.

شوندە ناق همه لری بیر-بیرگه بیغیلیب اینگ بیراساسی توشونچه گه قانع بولدی لرکه اوتوی نینگ تاشنی خبری بولمسه هم اویننگ بجرماقچی بولدی لرشویردە اولرگه شوگپ حساب بولگن ایدی که زوردن یازاری دن تاش نینگ توی مساله سی هم یولگه توشماقچی بوله باشله دی.

اولرهمه لری موترگه مینیب ساوجیگه جونه ديلر. شريف تاغه طوى ایگه سی اوهم حويلى سی نینگ همه بیر و اطراف نینگ پا کیزه و منزه قیلیب تورگن بیش - تورت کیشى او نینگ حويلى تاملىرى زبیشگە سالگن ایدی . و بیر آز دن سونگ ، چاي ایچیلیب دستر خوان لر و چاینک و پیاله لر بیغیلیب و گپ لرأیتیلیب توی بولشماقچی بولدی و فیصله بولدی که یار محمد بای تامانیدن قنچه لر افغانی یاردمچیلیک قیلینسه و پول هم بیر يلدی و مسجد ملا امامی نینگ تلاوتی بیلن خاتمه تا پدی. هوا چنگیب کورینزدی. شمال بیرده گی توپراق لر نینگ قه بیردن دیراوزى بیلن ساورویب کیلتوردی. یار محمد بای بیلن شیرنه ینه باشقه بیر نیچه دوست لری بیلن دسترخوان اوستیدن او تیرگن ایدی. شواشنااده یار محمد خرسند لیک بیلن آچیق قیافه ده شیرینه گه قره ب: - آفرین! یشه تاپگن پلانینگ بیلن ... ایندی کو سفر جان شاید که قولگه کیلسه.

جرارایسه ایندی گینه تصمیم الگن ایدی که تاش نینگ تویی باره سیده آپه سیگه آیتیب بیرسە ولیکن اولرنینگ وضعیتی دن اونچه لرکه

تاش بیلردى و باشقه لری بیلمسدی و چون جرار تاغه سی هم گپ دن خبردارایدی و لیکن اعادت ده گی دیک یارمحمد بای نینیگ پول ودارای سی اوچون عیان گپی نی هم یاپیپ قوبى دی، ولی تاش اوزی نینگ میراثی بولگن سقر آت اوچون همه نرسه دن کیچگن ایدی. دیمک میراث هم مقدس ، معلوم ایمس که یارمحمد اوژهدفی گه ماس توشر میکن یاخیر؟ شواوچون هم شریف تاغه بیلن بولگن ایش ارتباطیدن کوب فکر لریورتدى. اوزیچه یوره گیده بیرگپ نی سردىک یاپیپ قویدی. آسمان توله بولوت و لیکن قمیر ایتمه دیلر. کیچه نینگ قرانفو لیگی هم هیچ بیر اوز اقراده گی کیشی نی کیم دیر کورگنی قویمسدی. شیرنه بای و باشقه بیرنیچه کیشی بیلن شریف تاغه حویلی سیگه بارماقنى پلان آلیب یولگه توشدى لر.

اولر بیش کیشی شریف تاغه نینگ دیواری اوستیدن حویلی گه کیردیلر. اوشه کیچه شریف تاغه قه بیرده دیرمیهمان ایکن واولر اویده شریف تاغه نینگ تاشگه نامزد بولگن قیزی آنه سی بیلن بیر-بیرگه یاتگن. شیرینه درحال اوزی نینگ تانیشتیرمه ئی قیزآیاغى تامانیدن باریب تورغیزدی. قیزوارخطا بولیب تیلى توپلیب هیچ نرسه نی گپرە آلمه ئی کوزلری شیرنه گه تیرمولیب قالدى. شیرنه چققان لیک قیلیب قیز نینگ آغزى نی توپیب:

- سیسینگنی چیقارمه، مین تاش من عزیزیم تاش من! دیدی اونى تاش نی بدنام قیلیش مقصد يدە . شوندە قیز گپرە آلمه ئی قالدى -

د، آنه سى كىچە نينگ سكوتى نى اوشاوقىن لرييل بوزدى او، نينگ هىچ كيمىي تانىمه دى وقىزنى هييتلى سىسىي ايدى كە اولرنىنگ قاچىرىدى يوانه سى ھم كوره آلمە دى. بواوازنى ھمە ايشيتىنگن ايدى. قىزهم كون - سايىن گپيرە آلمە ئى باره ياتىنگن ايدى وشوسېلى تاش ھم زندانگە توشدى.

شريف تاغە ھم اىشتىنگن ايدى كە بو بدنام ليك لرھمه سى اوئىنگ پوش وپرده گە تورگن اولادىگە كوره يالغان بولسە دھ ضرر قىلردى، تاش حويلى سىگە باردى. جرار اويدىن چىقدى وشريف تاغە بىلن سوزگە كىردى.

- مىن سىزگە چىن يورە كىمدىن چىقه دىيگن سوزىم نى آيتماققە كىلدىم!

- اوئىمە سوزشريف تاغە؟ ايندى سىزۈبىز اورتە مىزدە نباید بىرار ياشىرنچى گپ بولسە!

شريف تاغە ايسە آوازه بولگن گپ ارتباطىدە يىنە آيتدى:

- سىزۈبىز قودە - انده بولسىك، تاش نى اىتىنگن ايشى هىچ كتابدە يوق، اوئىنى كىباوويم بولىپ تورگن ھم بولسە، بوجىپ لرنىمە رقم سوز، بواوازە گە مىنى طاقتىيم كىلمە ياپدى كۆ؟ جراربائى تاش دن حمايە قىلگن قىافە دە قاطعانە آيتدى:

- بىز لرھم انسان مىز شريف تاغە... اوزاياغمىزگە تىيگە دىيگن تىشە نى يخشى بىلە مىز!

بوندن کیین دشمنانه گپ لرنی یاولر سوزی دیب ایشانینگ ، یاولر گه بول بیرمس لیگمیز کیره ک.

- یوق بیزلریلان حسابنی تصفیه قیلینگ ، سیزگه بیره دیگن قیزیمیز بیوق! دیدی.

اویده سکوت حاکم قایتدی. همه بیرجیم - جیت. کمپیر آنه اوغلی نینگ زندانی بولگن پیتندن بویان ، نان و آش بیمی بیغله‌ردي.

جرار بای آپه سی نینگ حضوریده یوزی بیرگه ایدی. کمپیر آنه ينه

- ده ، بوآتى تاریب مینی حقیمگه سین ایتدینگ! ایناعم بولمه سن ... تاپیلمه ی کیتگین ! ... دیه آقه یاتگن کوزیاش نینگ رومالچه سی بیلن اریتدی. جارموم ولال ایدی و بیر آغیزسوزگپریش گه اونده حال قالگن یوق و آپه سیگه چراغ اوغیلى تاش ارتباطیده قه بیرلنى قیدیریب اوزیگه یاردمچی تاپیش ده کوچه تامان یوره باشله دی. تیشه بای، تویمراد یرتی اوغیل گیلدی و شولرگه اوخشە گن بیرقنقھے یاش اولوغ گپریوچی لرنی اوزیگه سپردیک بیلدی واولر نینگ بیرگه بیغنه دی.

اریکین چراغ اورته ده یانرایدی. دسترخوان نینگ اوپیر - بوپیرده اونچه مونچه قاتیق گینه نان لرهم تسله نگن ایدی. تیشه بای پیاله سیده گی چاینی قولیگه آلیب بیراوپله دی - ده جرار اکه گه قره ب:

- خوش ایندی نیمه قیلماقچی سیز؟ دیگن پیتده جرار بای ایتدی: لیکن قری آنه سی کوبیزنى تیندیرمه يدی؟ تویمراد یرتی ينه سوره دی :

جرار بای ، اصلی ده تاش نیمه دیر ایش قیلگن اوزی ... بیزنى اگر سوره سنگیز باش اوزی اوییده ایدی. و کیچه و کوندوز هیچ بیرگه بیردیقه هم کمیته گن ... بوگپ لر بیربهتان دیر... و کیم نی قورشه گن ایش لیگینی هم بیله من ...

اوندی بولسه ایش آسان، دراوباریب حکومت لیکدن چیقاریب کیله میزدیه، فاتحه و دعا قیلیب اویدن چیقدیلر.

ایرته بیلن کمپیر آنه ملا آذان اویقدون توریب ، سقر نینیگ آخریگه بیرسبد دُرشته نی کوتربیب باریب تسله دی. آت ایسه تاش بندی بولگن دن بوبیان اونچه لر خوشحال ایمس ایدی. کمپیر آنگه کوزی تو شگج اوغلی تاش یادیگه کیلیب یوره ک آنگه سی کوزیدن سووبولیب تامردی. لیکن جرار آپه سیگه گپیر مسدن ملا آذان اویدن چیقیب کیتدى. و آنه خان نینیگ کوزی تورت ایدی.

بیرکون مکمل اوتدی و جرار آقشام کیلمه دی. کمپیر ایسه يالغیز بوكیچه نینیگ او تکرماقچى ایدی. بیرسیس ایشیتیلدی. لیکن آنه سی او سیس گه فکری بولمه ئى قالدى. و اونگه چە تاش ایشیکدن :

-- آنه جان مین کیلدیم ! دیه اویگه کیردى و شوندە ناق کمپیر آنه قە بیردن دیر قولتیغیگه قوش کیرگن دیك بولیب، یوگیریب اوغلی تاش بوبینیگه آسیلدی. کوزیاشی مروارید تاشلر دیك تامردی.

- اوله ی سینگه ! اوغلیم کیلیب قالدینگ می؟ ینه هم سینی کوره رایکن من! دیه، بیغله ی باشله دی. ولیکن تاش مردانه لیک بیلن آنه سیگه قره ب:

- آنه جان ! ... بیغله منگ . مینی پاک و گناه سیزليگیم ثابت بولدی. ومین آزاد بولديم و کیم يامان و کیم يخشى ليگى همه گه عيان بولدی! — دیه ، آنه سی بوينيي قوچاقله دی .

ایرته بیلن سقر، تاش نینگ قولیدن بیر سطل سوونی ایچیب، بیلدی که بوگون ایگه سی اوینینگ ینه قره شیگه کیلیب قالدی. شونده ، دوست محمد کوچه لیک لریدن بیری بولیب اونی کورگنى کیلدی و مهراره لش قوچاق آچیب کوریشگینچه:

- دشمنلرنصیبی بولسین ... نیمه و قنده ی گپ لربولیب قالدی!

- ای آشنا! تقدیرو قسمت ایکن، گناهینگ تاشسسه شوندی بوله دی! — دیب ایککی لری مهمان خانه گه تامان یوره باشله دیلر.

تاش بیرهفته دن سونگ اوغلاق میدانیگه کیلدی. آت لرکیشنه ب ، مست و دیوانه وار، بیر — بیراو لری بیلن اوروشماقچی ایدی ولی اوستیگه پهلوان چاپ انداز بیگیت لراولرنینگ ممانعت قیلیدیلر، تاش "سقر" نینگ جلویدن محکم اوشه گینچه تارتیب تورگن سقزمیدانده گی آت لر ایچیده معلوم دار بیر آت ایدی.

تماشاچی خلائق هم اوغلاق اعلانیگه کوتیب تورگن ایدی لر.

لاودسپیکرده اوغلاق چاپه دیگن لرنینگ اوندہ دی! ..

اوغلاق باشندی. آتلراینگ کورکم و داویوره ک لیک بیلن اوچکنی بیردن کوتاردی و تاکیم بیراق تامان بارگینچه یارمحمد بای نینگ توریغیگه تاش هم تقیم بولدی - ده اوچکنی بیرق گچه تسله دی.

شواثناده لاودسپیکر اوغلاق نی تاش " سقر " نفعی گه اعلان قیلدی. وینه بیرقدن حلال دایره گه اعلان بولدی. سقر ینه ده اینگ سونگی قیزیقرلی حالده اوچکنی دایره گه کیلتیردی. باشقه آت لر ایسه سقرگه مانع بولیب تورگن پیتی شیرنظر قولیده بیچاق بیلن سقر کوکسی دن سوقدی. وسقر اوشنده هم حتی اخسمه سدن اوغلاقنی حلال دایره گه کیلتیب تسله دی - ده، وضعیتی بیرآز اوزگچه بوزلیب قالدی. تاش ایسه درحال آت نینگ بره داربولگنی اوچون آت بیلن یومه لنیب بیقلدی و تاش بیلن شیرنه نینگ اورشگنی گه باعث بولدی.

بوحداده دن همه خبر تاپدی ، ولی یارمحمد بای نینگ آت لریدن بیری هم میداندہ تورمه دی هریانگه کیتیشه باشله دی لر. اوغلاق بوزلدی. همه اولوس اوزاویلریگه کیتیشدیلر. شواثناده جراایسه بوحداده سبیلی شیرینه ، باخان واوشنگه اوخشش آشنا واورتاغلری بیرین - کیتین ، جرار نینگ اورته گه آلدی لر.

- جرار بای ! ... قنده ی بولسه هم جیگر - جیگرو دیگر - دیگر، اهاسین ایشینگنی ایتدینگ ! - دیدی و جرار نینگ بیچاقلب تورگن پیتنه بیرآز عسکرلر اولرنینگ توتدیلر و تاش ایسه بیگناه تانیلیب اوزتوبی نی باشله ماق چی بولدی.

(اداغ)

منبع و رویخطلر:

- ۱: آلتای، نورالله، همه گپ پوئلده (حکایه لر تۆپلەمی)، افغانستان قلم انجمنی نشری، افغان مسلکی مطبعه سی چاپی، چاپ یېلی ۱۳۸۶ کابل.
- ۲: ابراهیم، رحیم، قویاش فصلنامه سی (میر علیشیرنوایی فرهنگی انجمنی، فاریاب ولايتي شورانشرياتی) ۲-۳سانلر، فاریاب دولت باسمه خانه سی (گستترچاپی) [محمد کاظم امینی مدیرلیگیده] ۱۳۷۱ یېلی، میمنه.
- ۳: اپشانچ، ذکرالله، انترنېتی صحيفه

<http://ishanch.blogfa.com/post-522.aspx>
— Mangu Bitiklar ile birlikte, Ottawa'da

- ۴: جعفری، سید هاشم، سقیرآت (حکایه لر تۆپلەمی) مهتمم محمد حلیم یارقین، افغانستان قلم انجمنی نشری، میوند باسمه خانه سی ۱۳۷۹، کابل.

- ۵: مرادی، قادر (دری تیلیده یازیلگن حکایه لر) اوزبیک تیلیده اوگیرووچی محمد ذاکر عمری (تاغه تبمیرچی و تۆپلنگ کؤنی) میرزا اولوغ بیک باسمه خانه سی، مزارشريف، ۱۳۸۷ یېلی (حمل آیى).

- عزبارقین، دكتور شفیقە، ينه کور بشگونچە (حکایه لر تۆپلەمی) افغانستان قلم انجمنی نشری، میوند باسمه خانه سی، ۱۳۸۶ یېلی کابل.